

Tilflyttere der bliver frivillige

En kvalitativ undersøgelse af nytilflytteres oplevelser
med frivillighed

Malthe Høegh Jensen

Studienummer: 20206318

Speciale i Sociologi, 10 Semester 2025

Institut for Sociologi og Socialt Arbejde,

Aalborg Universitet

Anslag: 155.267

Vejleder: Hans-Peter Y. Qvist

Summary

This paper explores how newcomers in smaller Danish towns experience volunteering as a way to become part of their local communities. Drawing on a phenomenological and inductive research design, the study investigates how voluntary engagement may support a sense of belonging, local integration, and everyday well-being for individuals who have recently relocated. This project builds on existing research showing that volunteering can support well-being and community life. However, most studies focus on people who are already active volunteers. At the same time, research on newcomers to rural or smaller towns highlights the challenges of settling in and finding a sense of belonging - but rarely looks at the role of volunteering. This study brings the two fields together by exploring how volunteering is actually experienced by people, who are new in a small town and trying to build a new everyday life. In doing so, it sheds light on how volunteering can both include and exclude, and how it feels to step into local communities from the outside.

The study is based on a qualitative, phenomenological approach, using interviews with six adult newcomers who began volunteering after moving to a new town. The aim is to understand how volunteering is experienced during a period of transition. An inductive–abductive strategy guides the analysis, allowing empirical themes to emerge while engaging reflexively with theory. Inspired by phenomenology, the study prioritizes participants' own perspectives before introducing analytical concepts. The interviews were loosely structured to support open, experience-based reflection, and the analysis focuses on both the inclusive and potentially excluding aspects of civic life.

The study is informed by theoretical perspectives on third places (Ray Oldenburg), weak ties (Mark Granovetter), social identity (Richard Jenkins), and sense of coherence (Aaron Antonovsky), which are used to contextualize and deepen the empirical findings. These theories contribute to sociological discussions about civil society's role in social cohesion and well-being, while also highlighting the mechanisms through which inclusion and exclusion occur.

Based on qualitative interviews with adult newcomers involved in formal volunteering, the analysis identifies five central themes: volunteering as access to local social networks, the search for a place in the new town, experiences of feeling at home (or not), volunteering as a source of meaning through contributing to others, and the establishment of everyday stability

and rhythm. The study shows that volunteering can offer newcomers a way into local life - not only by creating access to social networks, but also by providing rhythm, meaning, and a sense of belonging in everyday life. At the same time, the findings highlight ambivalent experiences and subtle boundaries, as newcomers navigate local cultures and informal norms in volunteer communities. Volunteering is experienced both as a bridge and as a barrier, it creates opportunities for connection, but not without negotiation.

Indhold

Indledning og problemformulering	1
Indledning - Frivillighed i en tilflytterkontekst.....	1
På denne baggrund stilles følgende problemformulering :	3
Eksisterende forskning i problemfeltet og afgrænsning.....	3
Litteraturens fokus og videnshuller	3
Civilsamfundet som ramme og frivillighedens ambivalente funktioner	4
Frivillighedens former.....	5
Trivsel og integration som relationelle og processuelle størrelser	6
Tilflytning som livsovergange og identitetsarbejde	7
Videnskabsteori: Fænomenologi	9
Mellem epoché og fortolkning	9
Førstehånds- og andenhåndsbegreber	9
Kritiske refleksioner og egne forforståelser	10
Metodeafsnit	11
Induktiv-abduktiv tilgang	11
Rekruttering og adgang til feltet	12
Løst struktureret interview	13
Etik og forskerrolle.....	15
Brug af AI i projektet	16
Transskribering, kodning og analysestrategi.....	16
Teoretisk ramme	18
Ray Oldenburg: Det tredje sted	19
Mark Granovetter: Svage bånd og social adgang	20
Richard Jenkins: Identitet og social forhandling	21
Aaron Antonovsky: Oplevet sammenhæng og trivsel.....	23
Teoriernes samlede bidrag og indbyrdes samspil	24
Teoriernes forhold til frivillighedslitteraturen.....	25
Analyse	25
Præsentation af informanter	25
Tema 1: Frivillighed som adgang til nye fællesskaber.....	26
Kaldet til at bidrage	27
Netværk som springbræt og lokale tilbud	28
Modtagelse	31
Tema 2 - At have en plads i byen	32

Genkendelse i lokalbilledet	32
Lokale relationer og spilleregler	33
Graden af lokal åbenhed og hierarki i lokalsamfundet	34
Naboskabets dynamik.....	36
Tema 3 - Om man føler sig hjemme i byen.....	38
Forskellige type mennesker påvirker følelsen af tilhør.....	38
Svært tilhør i fysisk nærmiljø	40
Tab af berøringsflade	41
Tema 4 - Meningsskabelse for sig selv og andre.....	42
Skabe fællesskaber for de store og små	42
Frivillig som lokal nødvendighed	44
Personlig drivkraft og anerkendelse	45
Ildsjæle og frivillighedens kerne – og strukturelle barrierer	46
Tema 5 - At finde ro og rytme i det nye.....	48
Livsstil og prioriteringer	48
Belastning og udbrændthed	50
Praktiske og strukturelle barrierer for deres hverdag	51
Frivillighedens følelsesmæssige resonans	52
Konklusion og diskussion	54
Konklusion.....	54
Diskussion:	56
Metodisk refleksion	57
Perspektivering	58
Litteraturliste	58

Tak!

Jeg har i dette speciale brugt meget tid og energi på at blive færdig, og ønsker derfor at takke de mennesker der har hjulpet mig på vej. En stor tak til Hans-Peter Qvist for vejlede og guide min undren frem i feltet, og for at sparre med mig. Det hjælper meget når man er en enlig studerende. Tak til mine medstuderende, som både formelt og uformelt har været sparringspartnere.

En stor tak skal lyde til alle seks informanter, der med deres deltagelse har været med til at gøre dette projekt muligt. De udviste stort mod ved at dele deres fortællinger, og delte velvilligt om deres hverdag som tilflytter og frivillig. Jeg skylder også en tak til alle der har delt mit opslag på sociale medier, henvist til mulige informanter, og i anden grad været behjælpelige med min søgning af informanter. Det er med til at sørge for at opgaven bliver stablet på benene.

Og til sidst en tak til min familie, der har været tålmodige, hjælpsomme og ydet en kæmpe moralsk støtte – og har været gode til at lægge et tålmodigt øre til i løbet af foråret.

Indledning og problemformulering

Indledning - Frivillighed i en tilflytterkontekst

At flytte til et nyt sted er mere end en praktisk ændring. Det er en social og identitetsmæssig overgang, hvor man forlader et kendt hverdagsliv og træder ind i en ny kontekst, ofte uden eksisterende netværk eller lokal tilknytning. Det kan være en bevægelse væk fra alt det vante – fra dem man kender, fra de sociale koder man er en del af, og fra en følelse af at være hjemme. For mange nyttilflyttere bliver det derfor en grundlæggende opgave at finde sin plads i det nye, at skabe nye relationer, tilegne sig lokale normer og finde ind i en ny rytme af hverdagsliv. I denne overgang fremstår frivilligt arbejde ofte som en oplagt og mulig vej til at lære lokalområdet at kende, møde andre mennesker og skabe en form for social forankring. Selvom frivillighed ofte beskrives som inkluderende og fællesskabsskabende, rejser det spørgsmål om, hvorvidt disse fællesskaber er lige tilgængelige for alle – særligt for dem, der står udenfor fra begyndelsen.

Frivillighed har i en årrække været fremhævet som en bærende del af det danske civilsamfund og forbindes ofte med positive effekter som øget trivsel, livstilfredshed og social sammenhængskraft (Meier & Stutzer 2004:19-20; Santini et al. 2019: 266). Civilsamfundet fungerer her som ramme for frivillighedens udfoldelse og sociale funktioner. Det frivillige engagement ses ikke blot som et bidrag til samfundet, men også som noget, der kommer individet til gode, såsom en vej til fællesskab, meningsfuldhed og identitet. Trivsel forstås her som oplevelsen af at have sociale forbindelser, meningsfuld deltagelse og følelsen af at høre til i en lokal sammenhæng, og ikke som målbar skala. Frivillighed kan give anledning til møder på tværs af sociale og demografiske skel og dermed styrke deres relationer og lokal netværk, hvilket er en styrke både for den enkelte og for samfundet som helhed. Det er derfor ikke overraskende, at både forskere og beslutningstagere har set frivillighed som en ressource i relation til en række samfundsmæssige udfordringer, herunder ensomhed, marginalisering og integration.

I en dansk kontekst findes der solid viden om frivillighedens omfang, motivationer og positive effekter – både gennem store kvantitative undersøgelser og politisk fokuserede rapporter, eksempelvis Frivilligrapporterne. Meget af denne litteratur handler om, hvorfor folk engagerer sig frivilligt, hvad de får ud af det, og hvordan frivillighed kan mobiliseres

strategisk i samfundet (Sørensen et al 2021: 52; Grønning et al. 2023:15-17). Forskningen peger på, at frivillighed kan fungere som en kilde til både mening og trivsel, og at det frivillige engagement i mange tilfælde understøtter individets netværk og sociale deltagelse. Men det er også en litteratur, der i høj grad tager udgangspunkt i dem, der allerede er engageret, og som har fundet værdi i det frivillige fællesskab, som studier af frivillig motivation (Grønning et al. 2023:15-17; Frovin & Andreassen 2018:14-15). Dermed risikerer vi at overse de processer, hvor adgang til frivillighed ikke er selvfølgelige, eller hvor det måske kræver særlige ressourcer eller sociale forbindelser at blive en del af et frivilligt fællesskab – såsom tilflyttere til små lokalsamfund.

Samtidig eksisterer der en række danske undersøgelser, som fokuserer på nytilflyttere og deres oplevelser af bosætning, tilhørsforhold og lokal integration (Johansen & Thuesen 2011; Svendsen 2013:7-9). Her fremgår det, at følelsen af at høre til ikke automatisk følger med en adresseændring. Det kræver ofte, at man som nytilflytter aktivt opsøger fællesskaber, lærer lokale normer at kende og formår at skabe relationer til mennesker, der allerede er en del af stedet. Det handler ikke kun om geografisk flytning, men om social placering og identitetsarbejde i en ny kontekst. I denne sammenhæng kunne frivillighed være en oplagt vej ind i lokalsamfundet - et mindre bysamfund, hvor sociale relationer ofte er tættere og præget af lokale traditioner. Men hvordan fungerer det i praksis? Netop dette spørgsmål er underbelyst i forskningen, hvor fokus ofte er på en frivillighed eller tilflytning (Johansen & Thuesen 2011; Svendsen 2013:7-9). Der findes ganske lidt viden om, hvordan frivillighed faktisk opleves og anvendes af nytilflyttere som en mulig vej til integration og trivsel. Hvilken rolle spiller det frivillige fællesskab i den sociale etablering? Hvordan skabes adgang, og hvilke barrierer eksisterer? Og hvordan opleves det frivillige engagement, som en åben eller lukket dør? Disse spørgsmål rummer både en praktisk og en teoretisk relevans, idet de handler om civilsamfundets rolle i social sammenhængskraft, men også om individets møde med nye sociale strukturer i en sårbar overgangssituation.

Dette speciale placerer sig i krydsfeltet mellem frivillighed og nytilflytning og ønsker at undersøge, hvordan frivilligt engagement opleves af nytilflyttere i relation til deres trivsel og sociale integration. Opgaven er baseret på kvalitative interviews og har fokus på, hvordan frivillighed fungerer i praksis for mennesker, der står midt i en overgang og forsøger at finde fodfæste i et nyt lokalområde. Det frivillige fællesskab ses her ikke som en neutral eller ensartet størrelse, men som en social struktur præget af normer, historie og praksis, som man

som ny må forsøge at navigere i. Frivillige fællesskaber er ofte præget af en lokal kultur og tradition, hvor omgangsformer, rollefordelinger og forventninger kan være implicitte – og derfor ikke nødvendigvis umiddelbart genkendelige for dem, der ikke allerede er en del af miljøet (Johansen & Thuesen 2011: 40-42).

En central pointe i specialet er, at frivillighed må forstås som ambivalent. På den ene side rummer frivillighed en række sociale potentialer, som muligheden for at engagere sig i meningsfulde aktiviteter, opbygge netværk og bidrage til noget større. På den anden side kan frivillige fællesskaber være præget af normer, faste grupper og en implicit lokal kultur, der kan virke ekskluderende for dem, der ikke allerede er en del af den. For nytilflyttere kan det betyde, at frivillighed opleves både som en invitation og som en lukket dør. Dermed bliver det afgørende ikke blot at spørge, om frivillighed virker, men for hvem, under hvilke omstændigheder – og med hvilke sociale konsekvenser. Dette dobbelte blik – frivillighed som både bro og barriere – bliver udfoldet gennem analysen og udgør det sociologiske og empiriske afsæt for specialet.

Der eksisterer i dag et videnshul, når det gælder sammenhængen mellem frivillighed og nytilflytning – særligt i en kvalitativ, dansk kontekst. Mens vi ved, at frivillighed generelt kan fremme trivsel og fællesskab, ved vi langt mindre om, hvordan denne mekanisme fungerer i praksis for mennesker, der står i en ny social og geografisk kontekst. Dette speciale søger at bidrage til at udfylde dette hul med en kvalitativ, oplevelsesnær analyse af, hvordan frivillighed opleves som en del af tilflytteres sociale etablering - og hvorvidt det faktisk understøtter integration, tilhørsforhold og trivsel, eller tværtimod udfordrer det.

På denne baggrund stilles følgende **problemformulering**:

Hvordan opleves frivilligt arbejde af nytilflyttere i et lokalområde i forhold til deres trivsel og integration – og hvordan adskiller deres oplevelser sig?

Eksisterende forskning i problemfeltet og afgrænsning

Litteraturens fokus og videnshuller

Litteraturen om frivillighed fokuserer i høj grad på motivation for deltagelse og på frivillighedens positive effekter. Santini et al. (2019) viser eksempelvis en sammenhæng mellem frivillighed og psykologisk trivsel i en nordisk kontekst, og international forskning

understøtter lignende pointer. Frivillighed forbindes ofte med højere livstilfredshed, oplevet mening og stærkere sociale netværk (Meier & Stutzer 2004:19-20). Men denne forskning fokuserer primært på frivillige, der allerede er aktive, og siger mindre om dem, der står på tærsklen – såsom nytilflyttere, der endnu ikke er blevet en del af fællesskabet.

Frivilligrapporterne og Vive (Sørensen et al 2021; Espersen et al. 2025) viser generelle elementer om hvad frivilligheden er for en størrelse, og særligt kvantitative data på hvem der engagerer sig, hvorfor og hvilke former for frivillighed der er - og frivillighedens udvikling.

Omvendt findes der en mindre, men relevant mængde forskning om tilflyttere i Danmark (fx Johansen & Thuesen 2011; Svendsen 2013), som viser, at nytilflytning er en social overgang, hvor netværk og deltagelsesmuligheder har betydning for lokal forankring. Nytilflyttere oplever ofte perioder med lavere social forbundethed, især hvis de ikke kender nogen i lokalområdet, eller hvis der eksisterer stærke lokale normer, som kan være svære at forstå udefra. Disse studier peger på, at tilhør og lokal integration ikke opstår af sig selv, men kræver adgang til fællesskaber og invitationer til deltagelse (Johansen & Thuesen 2011: 85, 89). Alligevel siger denne litteratur relativt lidt om frivillighedens rolle – og endnu mindre om, hvordan frivillighed opleves subjektivt i tilflytterens nye hverdag. Dette speciale placerer sig derfor i et mellemrum mellem to etablerede forskningsfelter (frivillighed og tilflytning) og søger at bygge bro mellem dem.

Civilsamfundet som ramme og frivillighedens ambivalente funktioner

I denne kontekst fremhæves frivillighed ofte som en vej til tilknytning og trivsel, som en social infrastruktur, der skaber mening, fællesskab og identitet (Santini et al. 2019: 266). Men litteraturen forholder sig kun i begrænset omfang til frivillighedens skyggesider, til hvordan tavse normer, koder og sociale dynamikker kan fungere ekskluderende. Kritiske perspektiver optræder primært som sidebemærkninger, og ikke som systematiske analyser. For eksempel viser en SDU-undersøgelse af Lemvig, at tilflyttere i lavere grad deltager i foreningsliv end fastboende, men den undersøger ikke, hvad der ligger bag denne forskel – eller hvordan det opleves (Svendsen 2013: 40-42).

Dette speciale bygger videre på netop denne mangel og anlægger et ambivalent blik på frivillighed. På den ene side som en bro til fællesskab og trivsel – på den anden side som en potentiel barriere, hvor udefrakommende kan møde modstand, tavshed eller usynlige adgangskrav. Ambivalens fungerer her ikke blot som en beskrivelse, men som en analytisk

linse, der muliggør en dybere forståelse af, hvordan frivillighed virker – og ikke virker – for nytilflyttere. Forskellige grupper af tilflyttere kan have meget forskellige forudsætninger for at deltage, alt efter deres sociale baggrund, netværk, forhåndskendskab og kulturelle tryghed. Denne dobbelte virkning af frivillighed undersøges sjældent systematisk, og netop her søger dette speciale at bidrage med ny viden.

Denne ambivalens aktualiserer også et mere grundlæggende spørgsmål om årsagsretningen. Er det frivilligheden, der skaber trivsel – eller er det nærmere mennesker med overskud og høj trivsel, der engagerer sig frivilligt? Flere studier har rejst denne pointe (Meier & Stutzer 2004:3; Santini et al 2018: 265), og det er en overvejelse, der også gør sig gældende i dette speciale. Informanterne er generelt ressourcestærke og har selv opsøgt frivilligt arbejde, men de beskriver samtidig, hvordan det frivillige engagement har bidraget til øget glæde, struktur og tilknytning i deres nye hverdagsliv. Specialet undersøger derfor ikke blot frivillighedens betydning, men også hvordan trivsel og engagement gensidigt kan forstærke hinanden – og hvordan denne dynamik opleves i praksis af nytilflyttere.

Frivillighedens former

For at forstå, hvad frivillighed betyder i konteksten af nytilflytning, er det nødvendigt at præcisere, hvordan centrale begreber anvendes i dette speciale. Frivillighed forstås i projektet som formelt, organiseret, ulønnet arbejde, der typisk foregår i foreningsregi eller via civilsamfundsbaseorganisationer. Det adskiller sig fra uformel hjælpsomhed, naboskab eller politisk aktivisme og er karakteriseret ved en vis grad af struktur, gentagelse og kollektiv organisering. Det er netop denne formelle frivillighed, som udgør rammen for dette speciale, fordi det er her, fællesskab og deltagelse oftest institutionaliseres i lokalsamfundet. Den frivillige praksis undersøges ikke som en neutral aktivitet, men som en social arena præget af normer, vaner og uformelle forventninger, som man som nytilflytter må forsøge at afkode og navigere i. Blandt de mest almindelige årsager til deltagelse er at ville gøre en forskel, finde et socialt fællesskab og pleje ens interesser (Sørensen et al 2021: 55; Frovin & Andreassen 2018:14-15). Forskningsprojektet “Match” finder, at der hovedsageligt er to strategier til rekruttering: Kampagnestrategien, hvor man rekrutterer ved at fremhæve organisationens formål og værdier bredt - ofte gennem sociale medier - og netværksstrategien, hvor frivillige primært rekrutteres gennem personlige relationer og direkte kontakt. Førstnævnte appellerer til bredere målgrupper, mens sidstnævnte bygger på tillid og eksisterende forbindelser. Man kan argumentere for at netværksstrategien passer godt

til mindre lokalområder, da man ofte kender hinanden og har tætte netværk (Grubb et al. 2022:59-64). Ifølge rapporten "Frivillighed anno 2022", som undersøger frivillighed i idrætsforeninger, bliver man i DGI og DIF foreninger oftest rekrutteret gennem netværk, hvilket ses hele 80 procent (Danmarks idrætsforbund 2022: 23). Grundlæggende for frivillig deltagelse viser Frivillighedsundersøgelsen fra Vive, at cirka 40 procent af danskerne deltager i frivilligt arbejde, - en andel der har været nogenlunde stabil gennem flere år, men en lille stigning i tallene siden 2020. (Espersen et al. 2025: 6-7). På trods af denne formelle frivillighed, ses særligt i mindre lokalsamfund, at grænsen mellem formel og uformel deltagelse ofte er flydende, og mange yder uformel hjælp (Espersen et al. 2025:64). Man ser at det oftere er på landet man hjælper i ens eget netværk, end i byerne (Sørensen et al 2021: 51). Det er tit gennem spontane og relationelle initiativer, at disse uformelle engagementer ses, og det er interessant at se videre i projektet, hvordan de lokale spiller en rolle for nytilflytterne i mere uformelt engagement.

En vigtig pointe er således, at det ikke blot er nok at være frivillig, men det kræver et godt match for at få positive oplevelser med fra sin frivillige indsats. Forskningsprojektet "Match", undersøger hvordan man som forening bedst rekrutterer og fastholder frivillige (Grubb et al. 2022: 64-67,110). De kom i undersøgelsen frem til flere vigtige pointer for rekruttering og fastholdelse. En af de vigtigste pointer fra undersøgelsen er, hvordan det er vigtigt at vælge det "rigtige" for en selv, hvor ens værdier og livssituation bliver mødt, hvilket kan have stor betydning for, at ens frivillige engagement faktisk skaber trivsel. Det taler for at frivillighed kan spille en vigtig rolle for mennesker, men det synliggør også de begrænsninger der opstår, hvis man ikke finder et tilbud, der passer til ens behov eller forudsætninger. I mindre lokalsamfund kan mulighederne være begrænsede, hvilket kan gøre det vanskeligere at skabe adgang og opleve fællesskab og reel integration.

Trivsel og integration som relationelle og processuelle størrelser

Trivsel bruges i dette speciale i en ikke klinisk forstand. Det henviser til oplevelsen af at være socialt forbundet, opleve mening i hverdagen og føle en vis tryghed og stabilitet i sine omgivelser. Det handler om følelsen af at høre til og være anerkendt i sit nære miljø – at være en del af noget og samtidig opleve, at man bidrager med noget værdifuldt. Trivsel forstås derfor som en relationel og kontekstuel størrelse, der formes i samspillet mellem individ og omgivelser, snarere end som en individuel psykologisk tilstand. Det er netop i dette samspil, frivillighed kan tænkes som en meningsskabende praksis, der tilbyder deltagelse, synlighed

og kontakt – men som også kan konfrontere individet med oplevelser af afvisning, afstand eller ligegyldighed. Dette begreb om trivsel tager delvis inspiration fra Meier og Stutzers subjective well being (SWB) (Meier & Stutzer 2004:19-20). Det er værd at være opmærksom på, at der er en række livsforhold, som kan påvirke deres trivsel og integration, som jeg ikke kender til. Jeg antager derfor, baseret på informanternes fortællinger, hvordan deres trivsel kommer til udtryk i rollen som tilflytter der bliver frivillig, og hvordan det hænger sammen med god social integration.

Der er en del forskning om social integration, men ofte med et fokus på migranter eller etniske minoriteter, som skal finde en måde at blive en del af samfundet på, hvilket kan overmætte begrebet om integration (Spencer & Charsley 2021:1-2). I disse undersøgelser er det ofte nationalkulturelle og sproglige forskelle, der spiller en større rolle - og her ses ikke i kontekst af frivillighed. En konsekvens af ovennævnte bias for begrebet er, at der findes begrænset forskning om integration af majoritetspersoner, f.eks. etnisk danske borgere, der flytter til et nyt lokalsamfund. Integration kan ofte opfattes som irrelevant for dem, der kulturelt ligner flertallet, hvilket kan efterlade et forskningsmæssigt tomrum.

Social integration forstås i projektet ikke som noget binært, hvor man er enten integreret eller ej, men som en løbende proces, hvor man over tid opbygger tilknytning og deltagelse i et lokalsamfund. Denne proces foregår både på det formelle og det uformelle plan, gennem kontakt med naboer, deltagelse i foreningsliv og opbygning af rutiner og roller i hverdagslivet. Det handler om at udvikle sociale bånd, blive en del af fællesskaber og skabe en identitet i det nye sted. Integration forstås her ikke i mere klassisk migration forstand, men som en lokal og social forankring. Frivillighed ses som én blandt flere mulige veje til at fremme en sådan forankring, men adgangen til den er ikke nødvendigvis lige fordelt. Derfor må man stille spørgsmål ved, om og hvordan frivillighed i praksis åbner eller lukker for social deltagelse.

Tilflytning som livsovergange og identitetsarbejde

Johansen og Thuesen (2011) undersøger, hvad der skaber tilknytning og livskvalitet i landdistrikter, med særligt fokus på tilflyttere og deres oplevelse af at etablere sig i nye lokalsamfund. Gennem både kvalitative og kvantitative data viser rapporten, at tilknytning ikke opstår automatisk, men formes gennem relationer, deltagelse og oplevelsen af at blive set som en del af fællesskabet (ibid:45, 57). De peger på, at sociale fællesskaber, lokale

institutioner og civilsamfundsaktiviteter spiller en central rolle for, om nytilflyttere føler sig velkomne og engagerede i det nye sted (ibid: 55–58). Det er især i mødet med hverdagsfællesskaber, eksempelvis via foreningsliv og frivillighed i dette projekt, at muligheden for at opbygge lokal identitet og trivsel opstår (ibid: 58).

Rapporten understøtter dermed den antagelse, at lokalt engagement og deltagelse i fællesskaber kan være afgørende for nytilflytteres sociale integration. Frivillighed nævnes dog kun som en sekundær pointe – primært i form af borgernes egne erfaringer med lokale foreninger og aktiviteter som samlingspunkter – og ikke som et selvstændigt tema i undersøgelsen (ibid: 55–56). Dermed skaber rapporten grundlag for at antage, at frivillighed kan spille en rolle, men uden at udfolde det systematisk. Dette speciale tager netop fat i dette oversete aspekt ved at undersøge, hvordan frivillighed som fænomen konkret opleves og anvendes af nytilflyttere, og hvilken betydning det har for deres trivsel og sociale forankring.

I dette speciale forstås en nytilflytter som en person, der har skiftet bopæl og oplever sig selv som ny i et lokalområde. Begrebet er ikke bundet til en fast tidsramme, men bygger på en fænomenologisk forståelse, hvor det er individets egen oplevelse af at skulle finde sig til rette i en ny social kontekst, der er i fokus. At være nytilflytter indebærer ofte at mangle lokale netværk og at skulle afkode sociale normer og fællesskaber. Danmark er generelt præget af høj mobilitet, med over 800.000 flytninger årligt (Danmarks Statistik 2025), og mange kommuner – særligt i yderområder – er opmærksomme på at tiltrække og fastholde tilflyttere (Svendsen 2013:7-10 ; Johansen & Thuesen 2011:7-11). Samtidig inddrager specialet overvejelser om livsovergange og identitet. At være nytilflytter er også en identitetsmæssig fase, hvor man genforhandler sin placering i verden. Det handler om at finde ud af, hvem man er i det nye – og hvem man bliver i andres øjne. Her bliver det interessant at se, hvordan frivillighed indgår som en mulig del af det identitetsarbejde, nytilflyttere udfører: Er man den der giver noget til fællesskabet? Eller den der bliver mødt som outsider? Disse spørgsmål kobler individets oplevelser til civilsamfundets strukturer og de sociale mekanismer, der regulerer adgang og deltagelse.

For at forstå hvordan frivillighed spiller en rolle i nytilflytteres oplevelse af tilhørsforhold og trivsel, kræver det en nærmere undersøgelse af de sociale vilkår, processer og strukturer, der former denne deltagelse, og informanternes interagering med dem. I det følgende redegøres der derfor for specialets metodiske tilgang, teoretiske afsæt og analytiske greb.

Videnskabsteori: Fænomenologi

Fænomenologien er specialets videnskabsteoretiske fundament og udspringer af en interesse for, hvordan fænomener opleves og gives mening i menneskers livsverden. I modsætning til positivistiske traditioner, der søger objektiv forklaring, lægger fænomenologien vægt på subjektiv erfaring og meningsdannelse i den kontekst, hvor mennesket altid allerede er indlejret (Juul 2012: 65–66).

Mellem epoché og fortolkning

Fænomenologien antager, at virkeligheden ikke eksisterer som noget objektivt uden for individet, men som noget, der træder frem i oplevelsen. Epistemologisk bygger tilgangen på erfaring og fortolknings erkendelse, der ikke sker som neutral observation, men i samspil mellem bevidsthed og verden. Med inspiration fra Edmund Husserl søger jeg i specialet at møde empirien med åbenhed og minimal forudindtagethed – et ideal udtrykt i begrebet *epoché*, hvor forforståelser forsøges sat i parentes for at lade fænomener træde frem, som de opleves (Fuglsang et al. 2013: 261-262). Denne bestræbelse hænger tæt sammen med den tidlige induktive tilgang i projektets begyndelse, hvor målet er at lade informanternes egne erfaringer og betydninger danne grundlag for analysen. Samtidig anerkender jeg, i tråd med Martin Heidegger, at forforståelser ikke kan elimineres. Vi har altid en *væren-i-verden*, hvor forståelse sker gennem en kontekst i vekselvirkning mellem det kendte og det nye i en hermeneutisk proces (Fuglsang et al. 2013: 263-264). I specialet betyder det, at jeg tilstræber en åben tilgang, men samtidig arbejder aktivt og reflektivt med mine egne positioner og begrebslige perspektiver.

Analysen er bygget op som en bevægelse mellem beskrivelse og fortolkning. Først gives plads til informanternes egne beskrivelser, inspireret af Husserls ideal om *epoché*, og dernæst inddrages teori og analytiske begreber – i erkendelse af, at forståelse er fortolkning (Heidegger). Derfor erkendes det, at forforståelse altid er til stede, og at forskeren - gennem både interviewspørgsmål, transskription og analyse - er medskaber af erkendelser. Denne tilgang kommer til udtryk i analysens struktur, hvor temaerne er bygget op af informanternes fortællinger og konkrete citater.

Førstehånds- og andenhåndsbegreber

Et centralt princip i analysen er skellet mellem *førstehåndsbegreber* og *andenhåndsbegreber*, som nævnt af Alfred Schutz. Førstehåndsbegreber er de udtryk og begreber, som

informanterne selv bruger i deres beskrivelser af eksempelvis frivillighed og trivsel. Disse er forankret i deres livsverden og danner udgangspunkt for den indledende kodning og analyse. Andenhåndsbegreber er forskerens analytiske og teoretiske begreber, som introduceres senere i analysen for at fortolke og perspektivere fundene (Juul 2012: 87–89). I denne balance søger specialet at give plads til deltagernes oplevelser før de teoretisk bliver sat i spil.

Kritiske refleksioner og egne forforståelser

Fænomenologien har klare styrker i studier af oplevelse og mening, men også metodiske udfordringer. Idealet om *epoché* er vanskeligt at realisere fuldt ud – både fordi forforståelser er uundgåelige, og fordi forskeren er medskaber i empiri og analyseprocessen. Derudover er der en fare for selektiv tolkning, når forskeren både er den der indsamler og analyserer empirien. Der arbejdes derfor systematisk og gennemsigtigt med den tematiske analyse, og med bevidsthed om også at lade modstridende og ambivalente oplevelser fremtræde i analysen. En yderligere begrænsning er, at fænomenologien risikerer at blive for individcentreret og overse strukturelle forhold. Det imødekommes i analysen gennem inddragelse af teori, der forbinder oplevelserne med sociale og kulturelle sammenhænge, f.eks hvordan frivillighedens betydning formes af adgang til netværk og lokal kontekst. Det ses eksempelvis i hvordan frivillighed opleves forskelligt for nytilflyttere, afhængigt af deres adgang til sociale netværk, deres engagement og tilgængelige ressourcer.

I praksis søges *epoché* gennem den analytiske opbygning, hvor informanternes beskrivelser gives forrang, før analysen bevæger sig ind i en mere fortolkende fase. Samtidig erkendes det, at jeg som forsker har forforståelser om emnet, der har betydning for hvordan opgaven bliver vinklet. Her ses eksempelvis antagelser om frivillighed som næsten udelukkende positivt, eller at nytilflytning nødvendigvis indebærer sårbarhed eller ensomhed. Andre forforståelser er antagelser som at frivillighed automatisk er samfundsnyttigt, og at denne sociale tilknytning er et behov alle har. Disse forforståelser er blevet identificeret og forsøgt sat i parentes gennem åbne spørgsmål, fleksibel interviewtilgang hvor informanten får lov at være medstyrende på hvad der er vigtigt for dem, og bevidsthed om kompleksitet. Jeg har især ønsket at skabe plads til ambivalens i analysen, hvor frivillighedens betydning kan rumme både fællesskab og forpligtelse, både tilhør og fremmedhed.

Metodeafsnit

Induktiv-abduktiv tilgang

Specialet tager udgangspunkt i en induktiv tilgang, hvor analysen tilstræber at lade informanternes egne erfaringer og betydninger vokse frem af det empiriske materiale – frem for at afprøve på forhånd fastlagte teorier. Denne tilgang hænger tæt sammen med det fænomenologiske udgangspunkt (jf. afsnit om fænomenologi), hvor det centrale er at forstå, hvordan mennesker oplever og skaber mening i deres livsverden. Ambitionen i projektets begyndelse var at inddrage teori sent i processen og lade analysen tage form gennem mødet med empirien og vokse ”nedefra”. Målet var, at informanternes oplevelser af frivillighed og trivsel kunne udtrykkes i deres eget sprog og på deres egne præmisser (Birkler 2005: 69-72). I praksis viste det sig dog besværligt at fastholde en “ren” induktiv tilgang, da jeg som forsker naturligt trækker på tidligere viden og begrebsmæssige horisonter. Jeg havde allerede inden feltarbejdet en vis forståelse af frivillighed og lokalsamfund, og mit blik blev uundgåeligt påvirket heraf.

Undervejs udviklede analysearbejdet sig derfor som en iterativ proces, hvor nye mønstre i empirien justerede mit fokus. Eksempelvis fyldte lokal kultur og tilknytning langt mere end forventet i empirien – noget jeg ikke havde planlagt at undersøge i særlig grad. Dette ledte til en bevægelse i retning af en abduktiv tilgang, hvor analysen ses som en vekselvirkning mellem empiri og teori, og hvor nye fund inviterer til revurdering af forståelser og begrebsvalg (Timmermans & Tavory 2012:170-172).

Allerede i udformningen af problemfeltet blev jeg udfordret af eksisterende litteratur, hvor mit blik på tilflyttere i projektet blev klart, da jeg så at man ofte havde mest fokus på frivillige der deltager, eller har forudsætningerne. Det inspirerede mig til at se på dem der flytter ind i et nyt sæt omstændigheder. Disse overvejelser var med til at forme mit blik for, hvad der endnu ikke var forstået – hvilket i sig selv er en abduktiv bevægelse. Et senere konkret eksempel er, at jeg under kodningsarbejdet overvejede at anvende Robert Putnams begreb om social kapital, men fravalgte det, fordi det ikke talte ind i de oplevelsesnære dimensioner i informanternes fortællinger. I stedet anvendes teoretiske perspektiver, der bedre kan belyse de relationer og forbindelser, som nyttilflyttere etablerer gennem nye bånd. Fokus er her på de konkrete sociale netværk og interaktioner, ikke på civilsamfundets overordnede struktur eller funktion. Et yderligere eksempel er, hvordan informanternes

beskrivelser af frivillighedens indvirkning på hverdagsstabilitet og rytme, blev så markante, at det førte til formuleringen af tema 5 i analysen.

Denne induktiv-abduktive tilgang har både fordele og udfordringer. Den åbner for uventede fund og komplekse betydninger, men kræver også høj refleksivitet og analytisk dømmekraft. Uden en fast teoretisk ramme har det til tider været udfordrende at afgrænse hvad der er centralt, da meget i materialet har vist sig relevant og til tider overvældende. Jeg har derfor arbejdet systematisk med kodning og kondensering (jf. analysestrategi) og løbende reflekteret over, hvordan mine egne forståelser har påvirket analysen. Da der kun findes begrænset forskning om samspillet mellem frivillighed og oplevet trivsel blandt nytilflyttere, vurderes denne tilgang som særlig velegnet. En induktiv-abduktiv bevægelse giver mulighed for både at forfølge informanternes perspektiver og udvikle nye forståelser undervejs, og bidrager dermed til en mere nuanceret indsigt i frivillighedens betydning i deres liv.

Rekruttering og adgang til feltet

Rekrutteringsprocessen tog afsæt i en præcisering af målgruppen: personer, der er flyttet til et nyt sted og efterfølgende engageret sig som frivillige i en ny sammenhæng. Det var centralt, at frivilligheden ikke blot var en forlængelse af tidligere engagement, men havde karakter af at træde ind i et nyt socialt rum. For at sikre en målrettet og genkendelig rekruttering blev der udarbejdet en informativ plakat (jf. bilag 1), som formidlede projektets formål, deltagerkrav og praktiske oplysninger. Plakaten blev delt via mail til foreninger, frivilligcentre og nøglepersoner, ledsaget af en standardiseret besked. Disse er aktører, der fungerer som gatekeepere med adgang til relevante grupper. Plakaten blev desuden delt på sociale medier i relevante grupper og netværk, og delt af mine bekendte.

Et centralt hensyn var, at informanterne selv skulle kunne genkende sig i projektets formål og reflektere over relevansen af deres erfaringer. Der blev ikke fastsat en grænse for, hvor længe siden flytningen måtte være, men det blev understreget, at man skulle kunne erindre og formidle sine oplevelser. Dette afspejler den fænomenologiske forståelse, hvor fokus er på den levede og erindrede erfaring. I praksis varierede tiden siden flytningen fra to til syv år. I de længste tilfælde blev udsagnene dog mere generaliserende og mindre sanselige, hvilket illustrerer spændet mellem at have opbygget erfaring og at bevare nærheden til oplevelsen. Jo længere tid der er gået, desto større er risikoen for, at fortællingerne bliver narrativt

bearbejdede og farvet af efterfølgende erfaringer – hvilket rejser spørgsmål om, hvorvidt de stadig rummer den umiddelbarhed som fænomenologien søger.

Samplingstrategien kombinerer flere tilgange. Nogle informanter blev rekrutteret via selvseleksion efter at have set opslaget på sociale medier, mens andre blev rekrutteret gennem snowball sampling via anbefalinger fra mit netværk. Udvalgelsen skete ud fra klare kriterier for målgruppen, og kan derfor også karakteriseres som strategisk sampling (Bryman 2016: 408-410, 415). Seks personer deltog i undersøgelsen, tre via sociale medier og tre via netværk. Enkelte henvendelser førte til kontakt men ikke til deltagelse. Informanterne er mellem 30 og 57 år, fordelt på fire kvinder og to mænd. Alle bor i mindre byer eller landområder, men flere har erfaring med at bo i større byer og bringer dermed det perspektiv med ind i deres fortællinger. Oprindeligt var det hensigten at rekruttere bredt, bl.a. i både større og små byer, men det endelige felt kom udelukkende til at bestå af informanter fra mindre lokalsamfund.

Det undersøgte emne – frivillighed i sammenhæng med at være ny et sted – viste sig at være relativt åbent og genkendeligt. Mange har erfaring med enten frivillighed, tilflytning eller begge dele, og informanterne udviste generelt høj grad af villighed til at dele deres oplevelser. Det har lettet adgangen til feltet og gjort det muligt at indfange en vis variation i erfaringerne. Dog indebærer selvseleksion en risiko for voluntary response bias, hvor især ressourcestærke eller positivt indstillede personer deltager. For at afbøde dette blev flere rekrutteringskanaler kombineret, og analysen tilrettelagt med fokus på at lade både ambivalente og komplekse erfaringer komme til udtryk – hvilket også afspejles i temaernes udformning (jf. analysestrategi).

Løst struktureret interview

Projektet anvender kvalitative metoder, som er særligt velegnede til at undersøge menneskers oplevelser og meningsdannelse (Brinkmann & Tanggaard 2020: 15-16). Interviewformen er løst struktureret, hvilket betyder, at samtalen styres af overordnede temaer, men formes i høj grad af informantens fortælling. Denne tilgang stemmer overens med projektets induktive og fænomenologiske grundlag, hvor åbenhed og fleksibilitet er centralt, og informantens perspektiv og levede erfaring søges frem i sin egen form. Den løse struktur giver informanterne mulighed for at prioritere, hvad de ønsker at fremhæve, og skaber plads til det

uventede. Samtidig minimeres risikoen for, at forskerens forforståelser styrer interviewet (Brinkmann & Tanggaard 2020:39-42). Metoden muliggør dermed nuancerede beskrivelser af, hvordan frivillighed opleves og tillægges betydning, og hvilke ambivalente fortællinger de har om emner som fællesskab, integration, rytme i hverdagen. Trivsel er et subjektivt og kontekstuel begreb, hvilket passer på en metode, der kan tilpasse sig informanternes eget sprog og perspektiv.

Interviewguiden bestod af åbne spørgsmål og tematiske fokuspunkter, inspireret af eksisterende forskning og egne abduktive overvejelser. Blandt dette er viden om frivillighed og tilflyttere fra den eksisterende forskning. Guiden fungerede som støtte for samtalen og for at sikre relevans i forhold til problemformuleringen, men var ikke styrende. Guiden har flere spørgsmål, som dækker det samme område, men hvor de i praksis ikke altid bliver spurgt (bilag 2). Et eksempel på et åbent og oplevelsesnært spørgsmål er: *“Kan du fortælle om en oplevelse, hvor dit frivillige arbejde havde en særlig betydning for dig?”* (bilag 2). Målet var at lade informanterne udvælge hvad der havde været vigtigt for dem, og et svar fra en informant Clara så eksempelvis således ud: *“En positiv ting, synes jeg, er det der med når man har brugt tid i bestyrelsen på at planlægge en opvisning. Og når alt på dagen bare klapper. Og bagefter alle kan stå og kigge på hinanden og sige, kæft en fed dag”* (b4:20). Det viser, hvordan spørgsmålet åbner for en fortælling, hvor informanten sætter ord på det, der opleves som særligt meningsfuldt. Et andet spørgsmål som: *“Havde I nogen forventninger til, hvad det ville blive, inden I flyttede?”* (bilag 2) gav mulighed for at åbne for både positive og kritiske refleksioner.

Interviewformen krævede, at jeg som interviewer var nærværende og kunne handle spontant. Et eksempel på dette er interviewet med Jonas, hvor jeg spørger: *“Hvad snakker man med dem om, som er meget langt væk fra en selv i forhold til alder og køn?”* (b5:8). Spørgsmålet opstod i øjeblikket og førte til en refleksion hos informanten om generationsforskelle og social tilpasning. Jeg oplevede dog også udfordringer med at balancere åbenhed og styring, og nogle gange blev jeg grebet af stemningen og stillede mere direkte opfølgende spørgsmål. Det medførte elementer af det semistrukturerede interview, men det var nødvendigt for at skabe tryghed og få informanterne til at åbne sig. Fx spørger jeg Jonas: *“Var det egentlig meget velkomment, når du var den der stak lidt ud, kan man sige?”* (b5:13). Sådanne spørgsmål rummer risiko for at præge fortællingen ret direkte, men viste sig også at åbne for vigtige refleksioner. Et enkelt interview blev afholdt online, da det ikke var muligt for

informanten at mødes fysisk. Ifølge Kvale og Brinkmann (2015:144) ændrer onlineinterview de sociale og sanselige betingelser, da man mister kropslige signaler og nærvær. Jeg oplevede, at vi enkelte gange talte ind over hinanden, og at interaktionen til tider blev mere stiv, hvilket kan have svækket dybden i de beskrivelserne. Interviewet blev dog gennemført uden væsentlige problemer, og informanten bidrog med relevante erfaringer.

Interviews som metode indebærer metodiske udfordringer. Ét er risikoen for social desirability bias, hvor informanter føler sig forpligtet til at fremstille deres engagement positivt. Dette blev håndteret ved at skabe en tryk ramme og stille åbne spørgsmål, som inviterede til refleksion og kompleksitet. Flere informanter delte også ambivalente eller udfordrende erfaringer, hvilket reducerer risikoen for, at kun positive fortællinger kommer frem. Et andet forhold er, at den løse struktur i interviewet gør det sværere at identificere systematiske mønstre på tværs. I praksis viste det sig dog, at informanterne selv bragte relevante temaer i spil – fx betydningen af lokal kultur (jf. tema 2) – selvom dette ikke var eksplicit planlagt på forhånd, at det skulle have et tema i analysen. Det viser, hvordan interviewformen skaber rum for uventede indsigter, men samtidig stiller krav til forskerens analytiske årvågenhed overfor empirien der træder frem.

Etik og forskerrolle

Etiske overvejelser har været en integreret del af projektet, særligt da undersøgelsen bygger på kvalitative interviews med frivillige, der deler personlige erfaringer og refleksioner om trivsel. Dette kræver, at dataindsamlingen foregår på en etisk forsvarlig måde, og at forskerens rolle og indflydelse reflekteres løbende for at sikre troværdighed og gennemsigtighed (Brinkmann & Tanggaard 2020: 581).

Kvalitative interviews indebærer et asymmetrisk magtforhold, hvor jeg som forsker definerer rammerne. Jeg har derfor bestræbt mig på at skabe en tryk atmosfære, hvor informanterne kunne tale frit, også om sårbare eller ambivalente oplevelser. Da frivillighed ofte forbindes med en positiv norm, er der risiko for, at informanterne fremstiller deres engagement på en bestemt måde (jf. afsnit om interview). Min oplevelse var dog, at informanterne gerne delte både positive og kritiske erfaringer. Et grundlæggende princip i kvalitativ forskning er informeret samtykke (Kvale & Brinkmann 2015: 116–117). Alle informanter blev informeret om projektets formål, interviewets karakter og deres rettigheder, og samtykket blev givet mundtligt ved interviewets begyndelse. Når undersøgelsen omhandler frivilliges oplevelser,

er det muligt at nogle deltagere deler følsomme oplysninger om deres personlige liv, sociale relationer eller trivsel. Det er derfor essentielt at beskytte deres anonymitet og sikre, at ingen kan identificeres i den endelige analyse - særligt når man i høj grad forholder sig til mindre lokalsamfund. Derudover er informanterne anonymiseret med dæksnavne, og steder og personhenvisninger er redigeret i transskriberingen. Dette er særligt vigtigt i en undersøgelse af mindre lokalsamfund, hvor identifikationsrisikoen er højere. Alt data er behandlet fortroligt og efter aftale med informanterne om opbevaring og sletning af lydfil efter aflevering af projektet (Brinkmann & Tanggaard 2020: 585).

Da jeg selv har gennemført og analyseret alle interviews, har jeg som forsker været tæt involveret i hele undersøgelsen. Det stiller krav om metodisk og etisk refleksion, særligt i forhold til egne forforståelser. Min måde at formulere spørgsmål, følge op og tolke informanternes svar på, kan have haft indflydelse på, hvilke fortællinger der kom frem. Jeg har derfor arbejdet aktivt med åbenhed i interview og analyse (jf induktiv-abduktiv tilgang), og søgt at lade informanternes egne udsagn danne grundlag for temadannelsen. De etiske overvejelser i denne undersøgelse hænger tæt sammen med specialets kvalitative og fænomenologiske tilgang. Ved at sikre informeret samtykke, anonymitet og en tryk interviewsituation har jeg bestræbt mig på at skabe en forskningsproces, der er både etisk ansvarlig og metodisk gennemsigtig.

Brug af AI i projektet

Som led i specialearbejdet har jeg anvendt AI (ChatGPT) som sparringspartner til idéudvikling og strukturering af afsnit, i overensstemmelse med semesterbeskrivelsens retningslinjer. Brugen af AI kræver en kritisk sans, da svarene ikke altid er i den rette kontekst, og man kan risikere at udviske forskellen mellem egne refleksioner og eksternt input. Det har derfor været vigtigt for mig at fastholde egen faglige dømmekraft af indholdet i projektet.

Transskribering, kodning og analysestrategi

I transskriberingen er der truffet valg, som gør materialet letlæseligt uden at gå på kompromis med udsagnenes indhold og betydning. Gentagelser, fyldord, -lyde og løbende bekræftelser (som "ja") er redigeret væk, mens utydelige passager er markeret med [utydeligt].

Klammerne [] bruges også til anonymisering, eksempelvis ved ændring af stednavne. Flere informanter nævnte forskellige byer i deres fortælling, og for at skelne mellem dem uden at bryde anonymiteten, har jeg indsat alternative navne i klammer. Informanternes anonymitet

er derudover sikret gennem systematisk ændring af navne, i overensstemmelse med specialets overordnede etiske retningslinjer (jf. afsnit om etik) (Kvale & Brinkmann 2015: 235-236).

Kodningsarbejdet udgør en central del af analysestrategien og blev igangsat efter transskriberingen. Analysen begynder reelt allerede her, da de første valg, frasorteringer og grupperinger allerede på dette tidspunkt former, hvad der bliver gjort til genstand for videre analyse. Kodningen er foregået i to faser. I den første fase har jeg arbejdet med åben kodning, hvor jeg har markeret udsagn, der fremstod som meningsbærende og relevante i forhold til specialets fokus. Udsagnene blev farvekodet og samlet i en tabel, hvor de hver især er kondenseret til en kortere formulering med mine egne ord. Målet har været at bevare informanternes betydning, men trække essensen frem i en mere kondenseret og tilgængelig form, med så lidt fortolkning som muligt på dette stadie. Denne fase hviler på informanternes eget sprog og begrebsverden og kan ses som arbejdet med førstehåndsbegreber – de ord deltagerne selv bruger til at give mening til deres oplevelser. Gennem sammenligning af disse kondenserede udsagn identificerede jeg mønstre og ligheder på tværs af interviews, som blev grupperet i overordnede meningskategorier. Det er her bevægelsen fra førstehåndsbegreber begynder. Disse andenhåndsbegreber er ikke nødvendigvis teoretiske endnu, men markerer et skifte fra deltagerens eget sprog til forskernes systematiske bearbejdning og fortolkning af empirien. Således blev disse kategorier grundlaget for analysens fem temaer.

Efter temadannelsen blev materialet genlæst med de nye analytiske briller, og citaterne blev omkodet fra de personlige kodninger til de forskellige temaer, hvor de vurderes relevante. Denne fase svarer til fortolkende kodning eller begrebskodning (Brinkmann & Tanggaard 2022: 55–57; Kvale & Brinkmann 2015: 263), hvor formålet er at kvalificere og nuancere de tematiske strukturer.

Derfor findes frem til følgende temaer til analysen: *Frivillighed som adgang til nye fællesskaber, At have en plads i byen, Om man føler sig hjemme i byen, meningsskabelse for sig selv og andre, at finde ro og rytme i det nye*. I udformningen af de fem temaer har jeg løbende reflekteret over, hvad der fyldte mest i materialet. *Frivillighed som adgang til et lokalt fællesskab* opstod, fordi mange informanter beskrev, hvordan deres frivillige engagement fungerede som en konkret vej ind i nye sociale fællesskaber. Temaet blev valgt, fordi det tydeligt adresserer indgangsbetingelserne for at blive en del af noget lokalt som

nytilflytter. Dernæst stod det klart, at mange beskrev, hvordan de oplevede den lokale kultur og sociale dynamik i det område, de var flyttet til. Flere oplevede at blive set, vurderet eller positioneret i det lokale fællesskab – nogle gange positivt, andre gange med en oplevelse af forskel eller afstand. Dette blev til temaet *at have en plads i byen*, som fokuserer på social positionering, genkendelighed og det at blive en del af det lokale sociale liv. Et tredje tema, *om man føler sig hjemme som ny i byen*, opstod af informanternes mere følelsesladede og ambivalente beskrivelser af, hvorvidt de følte sig tilknyttede og hjemme, eller stadig som tilflyttere. Mange vekslede mellem oplevelser af at høre til og stadig stå udenfor, hvilket skabte et behov for at udfolde netop disse bevægelser og mellempositioner. *Meningsskabelse for sig selv og andre* blev til som tema, fordi flere informanter talte passioneret om, hvad deres engagement betød – både for dem selv og for andre. Her handlede det om anerkendelse, mening og følelsen af at bidrage. Det handler om den indre drivkraft og de meningsskabende processer, som frivilligheden aktiverer. Det sidste tema, *at finde ro og rytme i det nye*, opstod ud fra en række beskrivelser af, hvordan frivilligheden havde indvirkning på informanternes hverdagsstruktur og trivsel. Flere fortalte, hvordan frivilligheden skabte faste holdepunkter i en ny tilværelse, og hvordan det bidrog til oplevelsen af at have fundet sig til rette – eller netop ikke have gjort det.

Selvom temaerne overlapper – da de alle udspringer af informanternes liv som tilflyttere og frivillige – adskiller de sig analytisk ved at belyse forskellige dimensioner. Temaerne skal derfor ses som overlappende perspektiver, der sammen udgør en kompleks forståelse af informanternes livsverden, nærmere end som strengt adskilte enheder.

Teoretisk ramme

Dette afsnit præsenterer og anvender fire sociologiske teorier, som tilsammen danner rammen for analysen af nytilflyttere og deres oplevelser med frivillighed i et lokalsamfund. I tråd med specialets fænomenologiske og induktive tilgang anvendes teorierne ikke som statiske, forklarende modeller, men som begrebslige og analytisk fleksible redskaber, der muliggør en åben og oplevelsesnær fortolkning af informanternes udsagn og erfaringer. Et centralt formål med anvendelsen af teori er at understøtte analysens åbenhed over for kompleksitet og ambivalens, og man befinder sig i mellempositioner. Der er derfor behov for teorier, som ikke blot peger på generaliserbare effekter af frivillighed, men som kan indfange hvordan frivillighed opleves og forhandles i konkrete hverdagskontekster.

Ray Oldenburg: Det tredje sted

Ray Oldenburg introducerer begrebet *det tredje sted* som betegnelse for uformelle mødesteder i hverdagslivet, der adskiller sig fra hjemmet (det første sted) og arbejdet (det andet sted). Det tredje sted fungerer som en social arena, hvor mennesker mødes frivilligt og regelmæssigt i et rum præget af tilgængelighed, genkendelighed og social ligeværd. Det er hverken privatlivets tryghed eller arbejdets forpligtelser, men et frirum hvor samvær og samtale er i centrum (Oldenburg 1989:16). Oldenburg beskriver en række kendetegn ved det tredje sted, hvoraf et centralt er en lav adgangstærskel. Det er et sted på neutral grund, hvor deltagelse er frivillig, og ingen er vært. Det er således præget af en lav grad af hierarki, hvor man mødes som personer frem for sociale roller. Samværet foregår ofte i en afslappet atmosfære, og den gentagne tilstedeværelse af de samme personer skaber rytme og en hjemlig følelse væk fra hjemmet. Den vigtigste aktivitet er ofte samtalen, som understøtter relationer, tillid og social forankring.

Oldenburg argumenterer for, at tredje steder spiller en afgørende rolle i udviklingen af lokale fællesskaber og social sammenhængskraft. De tilbyder en lavpraktisk, men betydningsfuld ramme for, at mennesker kan knytte bånd og opleve at høre til i deres nærmiljø (Oldenburg 1989:22-25). I en moderne tilværelse præget af individualisering og fragmentering, udgør det tredje sted en stabiliserende og meningsskabende faktor i hverdagslivet. Tredje steder kan for Oldenburg være cafeer, barer, parker, biblioteker osv, hvor man kan mødes uformelt (Oldenburg 1989:32-33). I dette projektet er det foreninger og frivillige tilbud i de små samfund, der driver det tredje sted – og de skal drives af nogle. Der er ikke et væld af tredje steder i de små lokalsamfund, som informanterne beskriver, hvorfor foreningslivet påtager sig rollen som det tredje sted (hvilket er typisk for dansk foreningskultur).

I dette speciale anvendes teorien således til at analysere frivillighedens rumlige og atmosfæriske kvaliteter, særligt i forhold til særligt tema 1, 2 og 5. For flere informanter er det netop at komme et sted hen, at møde nogen og at have noget fast at gå til, der beskrives som centralt for deres oplevelse af frivillighed. Oldenburgs teori gør det muligt at forstå frivillighed ikke blot som aktivitet, men som oplevet rum, hvor social deltagelse sker. For Oldenburg sker dette i en uformel, genkendelig og rytmisk sammenhæng i det tredje sted. Men i dette speciale bygges videre på Oldenburgs forståelse, men med en mindre modificering: Når det tredje sted opstår i form af frivillige fællesskaber i små lokalsamfund, er adgangsbarrieren ikke nødvendigvis lav. Tværtimod kan det frivillige fællesskab fremstå

som et tæt socialt netværk, hvor nye deltagere kan opleve det som vanskeligt at "træde ind" – særligt hvis man er ny i byen, mangler lokale relationer, eller føler sig anderledes end flertallet. Det sociale rum er her mere relationelt lukket, end Oldenburg forudsætter.

Det betyder ikke, at frivilligheden ikke kan fungere som et tredje sted, men at dens åbenhed er betinget af lokalkulturelle normer, sociale bånd, og den enkeltes evne til at navigere i dem. Hvor Oldenburg ser det tredje sted som umiddelbart tilgængeligt og socialt selvforstærkende, peger denne undersøgelse på, at det frivillige tredje sted i nogle tilfælde først bliver åbent, efter man har knækket en bestemt social kode eller opnået anerkendelse i gruppen. I dette projekt bliver Det tredje sted således set i kontekst af de lokale, og derfor er der potentielt både en højere adgangsbarriere, da man som tilflytter er ny.

Mark Granovetter: Svage bånd og social adgang

Mark Granovetter bringer på bane en ny forståelse af sociale relationer, hvor han udfordrer idéen om, at tætte bånd er de mest betydningsfulde relationer. Granovetter argumenterer for, at svage bånd - de løsere mere perifere relationer til bekendte, naboer eller medlemmer af samme forening - spiller en væsentlig rolle i sociale netværk og i individers adgang til ressourcer og muligheder. Dette viser hvordan man gennem svage bånd får mulighed for at integrere sig i nye omgangskredse - i dette tilfælde som nytilflytter, hvor de fleste relationer i begyndelsen er svage, da man er ny. Netværk kan således opleves som både adgangsgivende eller begrænsende (Granovetter 1973:1360-1361).

I modsætning hertil er stærke bånd, som er kendetegnet ved følelsesmæssig nærhed, tæt kontakt og en gensidig forpligtelse, hvor svage bånd ofte præget af mere sporadisk kontakt og en mindre følelsesmæssig investering. Alligevel viser Granovetter, at det netop er disse svage bånd, der har det største potentiale for at bygge bro mellem forskellige sociale kredse. De fungerer som brobånd, hvis forbindelser der giver adgang til ny information, andre sociale miljøer og alternative perspektiver, netop fordi de spænder på tværs af grupper, hvor de stærke bånd ofte interagerer inden for samme sociale kreds. Det er dog vigtigt at være opmærksom på, at de stærke bånd er de mest primære for ens liv, da det er ens tætteste og dybeste relationer, og der argumenteres ikke for, at de svage bånd er vigtigere. I dette speciale tillægges de svage bånd særlig betydning, fordi nytilflyttere i udgangspunktet befinder sig uden for de etablerede relationelle netværk og har begrænset adgang til stærke

bånd lokalt. I en sådan kontekst bliver selv løse forbindelser – til f.eks naboer eller frivillige kolleger – afgørende for at kunne orientere sig socialt og begynde at finde tilhør i det nye. Granovetters teori har derfor betydning for forståelsen af, hvordan social integration sker gennem forskellige netværk, der udvider horisonter og skabe forbindelser, man ellers ikke ville have adgang til. De er dermed ikke svage i betydningen af at være ubetydelige, da de er stærke i deres evne til at forbinde og åbne nye døre (Granovetter 1973: 1361-1363).

I dette speciale bruges teorien i analysen af særligt tema 1 og 2, hvor den belyser hvordan informanter etablerer kontakt til det lokale fællesskab, og hvordan de begynder at få en social plads i byen. Det er ofte via enkeltpersoner, tilfældige møder eller en invitation, at frivilligheden bliver tilgængelig. Disse relationer er ikke altid nære, men de er betydningsfulde, og deres funktion som brobyggere kan være afgørende. Teorien muliggør en forståelse af frivillighed som relationel overgangspraksis, men Granovetters teori anvendes dog ikke til at måle netværk, men bruges til at analysere hvordan informanter oplever relationernes betydning. Det gør det muligt at analysere både tilstedeværelsen og fraværet af adgang, hvad der sker, når man ikke kender nogen, når kontakten ikke fører videre, eller når man oplever sig som usynlig. Granovetters pointe om svage bånd som adgang til nye muligheder er relevant, men kan nuanceres i relation til frivillighed i små lokalsamfund. Her kan netværket være præget af tætte, gamle relationer, som gør det vanskeligt for nytilkomne at danne de forbindelser, der netop kunne fungere som broer til lokal integration. Dette potentielle dilemma undersøges i analysen.

Richard Jenkins: Identitet og social forhandling

Richard Jenkins' teori om social identitet tager udgangspunkt i en relationel og processuel forståelse af identitet. Identitet er ikke en fast størrelse, men en social proces, som Jenkins kalder identification – altså det, at man identificerer sig selv og andre i forhold til ligheder og forskelle (Jenkins 2008:17). Det er i denne proces, at både individets selvforståelse og dets placering i sociale fællesskaber bliver til. Ifølge Jenkins opstår social identitet i spændet mellem, hvordan mennesker forstår sig selv (selvidentifikation) som intern identitet, og hvordan de bliver opfattet af andre (kategorisering) som ekstern identitet. Den interne identifikation handler om, hvordan man selv forstår, hvem man er - den eksterne handler om, hvordan andre ser én og tildeler én bestemte sociale positioner. Jenkins påpeger, at disse to altid påvirker hinanden, og at social identitet netop opstår i samspillet mellem dem (Jenkins

2008: 46–48). For eksempel kan en person se sig selv som engageret og deltagende i et lokalt fællesskab, men stadig blive betragtet som “udenforstående” af andre, hvilket skaber en spænding, der må forhandles i praksis.

Jenkins understreger desuden, at al identifikation bygger på relationer af lighed og forskel. At sige, hvem man er, er samtidig at sige, hvem man ikke er – men også hvem man ligner (Jenkins 2008:20–21). Dette gør identitet til et socialt anliggende: Den formes og ændres i mødet med andre, og i det gensidige spil mellem tilhør og afgrænsning. I en frivillig og lokal sammenhæng – som i dette speciales kontekst – er gruppeidentifikation særlig relevant. Det at blive opfattet som en “af os” kræver både, at man selv identificerer sig som en del af gruppen, og at man bliver anerkendt som sådan af andre (Jenkins 2008:45-48). Uden denne gensidige anerkendelse bliver identiteten skrøbelig eller fastlåst, og det kan have konsekvenser for individets oplevelse af tilhør, deltagelse og trivsel. En vigtig pointe hos Jenkins er, at identitet ikke kun formes i nære relationer, men også i mødet med institutioner og sociale strukturer, som stabiliserer bestemte identitetsformer over tid. Kategorisering er derfor ikke neutral; at blive set som fx “den nye”, “den lokale” eller “den frivillige” har betydning for, hvordan man kan handle og blive behandlet i en given sammenhæng. Med denne tilgang bliver identitet ikke noget man har, men noget man gør i relation til andre – og som altid er under forhandling, både i hverdagslivets mikrosituationer og i bredere sociale sammenhænge. Jenkins’ teori giver dermed et begrebsapparat til at forstå, hvordan nytilflyttere i et lokalsamfund ikke blot skaber deres egen sociale identitet, men forhandler den i praksis – i mødet med fællesskaber, traditioner og andres forestillinger om, hvem man er, og hvem der hører til.

I dette speciale anvendes Jenkins’ teori som et centralt greb til at forstå, hvordan nytilflyttere indgår i lokale frivillige fællesskaber. Men samtidig peger empirien på en vigtig nuancering i, at identifikation er ikke altid en flydende og åben proces. I visse sammenhænge stabiliseres identiteter gennem lokale magtforhold og kulturelle normer, som gør det vanskeligt at ændre position – især for nye deltagere. Af empirien fremgår, hvordan en “kerne” af gamle lokale frivillige både bærer fællesskabet og sætter rammerne. Det er ofte disse personer, der tager ansvar, organiserer aktiviteter og skaber kontinuitet. Men samtidig bliver deres position også en slags kontrolinstans, hvor det implicit forventes, at nye deltagere tilpasser sig “måden vi plejer at gøre det på”. Det betyder, at nye frivillige, og særligt nytilflyttere, kan opleve en usynlig barriere for at blive anerkendt som fuldgældige medlemmer af fællesskabet. I forhold

til Jenkins' teori er dette en situation hvor kategorisering udefra (som "den nye der ikke ved hvordan man gør"), får forrang over selvidentifikation, og dermed kan hæmme den gensidige identifikationsproces. Man kan være fastlåst i sin identitet, og der kan opstå et spændingsforhold i erkendelsen af dette.

Denne empiriske indsigt tilføjer en vigtig nuance til Jenkins' teori. Identitet er i princippet noget man forhandler og (gen)skaber i sociale relationer, men empirien viser, at visse lokale sociale strukturer og traditioner kan fastlåse identifikationen og gøre det svært at bevæge sig fra periferien ind i kernen af et fællesskab. Det rejser spørgsmål om, hvor åben frivilligheden reelt er som adgang til lokal identitet, og hvem det er for.

Aaron Antonovsky: Oplevet sammenhæng og trivsel

Aaron Antonovsky udviklede begrebet *sense of coherence* (SOC) som en del af sin teori om sundhed. Antonovsky interesserede sig for, hvordan mennesker bevarer trivsel og oplever deres liv som meningsfuldt, også i mødet med stress og belastning. Teorien handler i dette projekt dermed ikke om sygdom, men om de betingelser der muliggør sense of coherence hos frivillige nytilflyttere (Antonovsky 1993: 725). I en fænomenologisk optik bliver SOC derfor en måde at begribe, hvordan mennesker oplever og orienterer sig i verden.

Antonovsky beskriver SOC som en grundlæggende livsorientering, der gør det muligt for mennesker at opfatte verden som sammenhængende, særligt i situationer hvor man ikke oplever ens liv som stabilt, hvilket han mener er en naturlig del af livet (Antonovsky 1993: 725). Denne sammenhængsoplevelse består af tre tæt forbundne elementer. For det første rummer den en oplevelse af *begribelighed* (comprehensibility), det vil sige, at tilværelsen fremstår som forståelig og struktureret, og at hændelser – også de uventede – kan forklares og gives en vis orden. For det andet indebærer den en følelse af håndterbarhed (manageability), hvor man oplever at have de nødvendige ressourcer til at klare de udfordringer man oplever, både indre og ydre. Og meningsfuldhed handler om, at disse elementer opleves som værdifulde og engagerende. Det man står i og oplever, har personlig betydning og giver følelsesmæssig resonans. Ifølge Antonovsky er meningsfuldhed den mest centrale af de tre komponenter, fordi den motiverer individet til overhovedet at forsøge at forstå og håndtere tilværelsen (Antonovsky 1993: 725-726).

Antonovsky understreger, at disse tre elementer forudsætter hinanden og samlet danner grundlaget for, hvordan individet møder livets stressfaktorer. Sense of coherence er ikke en specifik copingstrategi, men nærmere en bredere ressource, der præger den måde man forstår og møder verden på. I modsætning til teorier, der fremhæver balance og stabilitet, ser Antonovsky livet som grundlæggende præget af forandring og uforudsigelighed. Det centrale spørgsmål bliver derfor ikke, hvordan man undgår belastning, men hvordan man kan finde sammenhæng midt i livets kaos. SOC udvikles over tid gennem erfaringer med at forstå sine omgivelser, klare modgang og opleve mening i det, man gør. Det er dermed ikke en medfødt egenskab, men en livsorientering, som formes i samspil med både individuelle og sociale ressourcer og som har betydning for ens trivsel. Disse erfaringer støttes af såkaldte generelle modstandsressourcer, f.eks sociale relationer, stabilitet, økonomisk tryghed eller deltagelse i meningsfulde fællesskaber – som kan gøre verden mere forståelig og overskuelig (Antonovsky 1993: 727; Eriksson 2017: 62).

Set i lyset af dette tilbyder SOC-begrebet en vigtig indgang til at forstå, hvordan frivilligt engagement i nye omgivelser – som nytilflytter – kan være med til at skabe struktur, handlekraft og mening i hverdagen. Samtidig åbner teorien op for at spørge, hvilke sociale betingelser der skal være til stede, for at frivillighed faktisk kan bidrage til trivsel. Det er særligt i tema 4 og 5, at teorien findes relevant at inddrage.

Teoriernes samlede bidrag og indbyrdes samspil

Tilsammen danner de fire teorier en flerdimensionel og åben ramme, der gør det muligt at forstå frivillighedens betydning i nytilflytteres liv. Man kan i brede træk sige, at Oldenburg har begreber for sted og atmosfære, Granovetter for adgang, relationer og netværk, Jenkins for identitet og positionering og Antonovsky for mening og stabilitet. Teorierne belyser forskellige niveauer af oplevelse og forankring, fra de første møder og adgangspunkter, over relationel genkendelse og identitetsarbejde, til oplevelsen af at finde mening og rytme i det nye. De supplerer hinanden ved at bringe mikro og meso oplevelsesniveauer sammen i en samlet fortolkning.

Informanternes fortællinger kan være præget af dobbelte oplevelser og skiftende positioner. Man kan føle sig inkluderet i det ene øjeblik og marginaliseret i det næste. Det kan handle om at gøre noget meningsfuldt og stadigvæk føle sig usikker på om man egentlig hører til. Jenkins og Antonovsky er særligt velegnede til at analysere denne ambivalens, fordi identitet

netop forhandles i relationer og gensidig genkendelse, og fordi man kan befinde sig mellem positioner. Hos Antonovsky er det fordi trivsel ikke forudsætter stabilitet, men netop kan handle om at finde midlertidig mening og håndtering i usikre livssituationer. Ambivalens behandles derfor ikke som et analytisk problem, men som en måde at forstå informanternes hverdagsliv i forandring.

Teoriernes forhold til frivillighedsliteraturen

De teorier der anvendes i dette speciale, er ikke hentet direkte fra klassisk frivillighedsforskning, men kan belyse sider af frivilligt engagement, som ofte står i baggrunden i den etablerede litteratur. Meget af den eksisterende forskning inden for frivillighed beskæftiger sig med emner som motivation, rekruttering, deltagelsesmønstre eller civilsamfundets strukturelle funktioner (jf. Frovin & Andreassen 2018:14). I modsætning hertil undersøger dette speciale, hvordan det opleves at træde ind i frivillige fællesskaber som ny i et lokalsamfund, og hvad det betyder for følelsen af tilhør, identitet og hverdagsrytme.

Analyse

Først vil der laves en præsentation af informanter. Derefter begyndes analysen, med afsnit som er opdelt på temaerne, der blev skabt gennem databearbejdning i metodeafsnittet. Løbende vil empirien i analysen blive sat i spil med andet teori, der er med til at skabe sociologisk overblik og forståelse for emnet, og for at kunne svare på opgavens problemformulering.

Præsentation af informanter

Den første informant hedder **Ella**, er 47 år gammel, og arbejder til daglig i Aalborg som embedsmand. Hun bor med sin mand og to børn i en mindre by i Nordjylland - som dog er den største by af alle informanterne. Ella og familien flyttede til byen i 2020, og har siden etableret sig i det frivillige med en række engagementer.

Anden informant er **Clara**, som er 35 år gammel. Hun er i øjeblikket ledig og bor i en mindre by i Nordjylland, hvor de har boet siden 2021. Hun bor med sin kæreste og to små børn, og hun begyndte efterfølgende som frivillig i byen, som har stor betydning for hende.

Tredje informant er **Jonas**, som er 30 år gammel, og som flyttede til et landområde lige uden

for en mindre by i 2020. Han arbejder med en virksomhed, der producerer fyr. Han bor med sine kone, og de er begge engagerede i en række frivillige foreninger og tilbud.

Fjerde informant hedder **Rene**, han er 47 år gammel, og han har boet i en landsby siden 2019. Han bor med sin kone og papdatter på en gammel gård i en landsby, og arbejder til dagligt som lærer for specialelever. Som frivillig er han særligt i bestyrelsen hos spejderne, da han synes det er vigtigt at støtte op om lokale foreninger.

Den femte informant hedder **Asta**, som er 32 år gammel og arbejder til dagligt som jurist. Hun bor med sin mand og deres to børn i en lille landsby, hvor familien flyttede til i 2022. Hun har siden været en markant drivkraft i det lokale frivillige arbejde.

Sjette informant er **Lene**, der er 57 år gammel og arbejder i det kommunale. Hun bor med sin mand og søn i en lille landsby, som de flyttede til i 2018. Lene har været frivillig flere steder i det lokale efter de flyttede til byen, og udviser bredt engagement for den frivillige indsats.

Tema 1: Frivillighed som adgang til nye fællesskaber

For flere informanter starter deres fortælling ikke med mødet med frivilligheden, men med en forestilling om, hvad det ville sige at flytte. Forestillinger om lokalsamfund og fællesskab følger med flytningen, og danner baggrunden for den betydning, frivilligheden senere får. At blive tilflytter er ikke kun en fysisk forflytning, men også en mental og social overgang, hvor man forsøger at skabe sig et nyt hverdagsliv og et nyt fællesskab. Flere beskrev en særlig tiltrækning ved mindre byer og lokalsamfund, som årsag til at flytte dertil. I denne kontekst bliver frivilligheden ikke blot en aktivitet, men et konkret sted at starte - en indgang til ens nye lokalsamfund.

En af de konkrete overvejelser, flere informanter oplevede, var refleksioner over hvad de ønskede af deres nye lokalområde. Alle informanterne flyttede til steder, som de selv karakteriserer som landsbyer, landområder eller mindre byer. Både Ella og Clara snakkede om, at de inden de flyttede, var særligt opmærksomme på, at man skulle kunne skabe sig et godt familieliv. For dem betyder disse små byer både en vis fred og ro væk fra de store byer, men samtidigt fritidstilbud til deres børn: *“Men det var virkelig vigtigt for os, at der var nogle idræts- og fritidstilbud til vores børn, og også at man lærte dem at kende i byen, som bor der”* (b4:12). Clara fortæller her om aktivt at forholde sig til hvilke muligheder der er i små byer, og hvilke behov de har. Disse overvejelser viser informanternes agens, og hvordan de aktivt

og med intention vælger og fravælger baseret på en række krav. Flere fortæller hvordan de faktisk besøgte området, deltog som frivillig i deres arrangementer eller mødte op til en lokal fest for at få en forståelse og fornemmelse for byen, inden de flyttede dertil. Eksempelvis fortæller Ella: *“vi lavede faktisk en del research, inden vi flyttede herover. (...) så lejede jeg nogle gange en bil. Og så kørte jeg rundt.”* (b:3:16). Det er interessant, hvordan flere anså et frivilligt eller lokalt engagement som en mulighed for at få foden inden for døren hos de lokale. Lene og hendes mand deltog som frivillig i arrangementer inden de flyttede til byen, hvilket gav dem en fornemmelse af, hvad de kunne forvente. For informanterne handler det også om at få hverdagen til at fungere og realisere konkrete personlige behov og mål. Jonas og Rene vælger blandt andet at bosætte sig efter praktiske overvejelser, om at have god plads i huset og på grunden (b5:3). Dette betyder dog ikke, at disse informanter ikke har fokus på at opnå en god integration, når de først er flyttet. Men deres forventninger og reelle årsager til at flytte, er bundet op på andre overvejelser end blot lokal inklusion.

Denne måde at skabe kontakt på gennem frivillighed efter flytning, kan forstås i lyset af Granovetters teori om 'svage bånd' (Granovetter 1973). Granovetter argumenterer for, at svage bånd spiller en central rolle i menneskers sociale liv, fordi disse bånd ofte åbner op for nye perspektiver og muligheder. Flere af de frivillige i undersøgelsen oplever netop, at de ikke kender nogen i deres nye by, og derfor ikke har stærke bånd at trække på, for at blive en del af lokalsamfundet. I stedet forsøger de at opbygge nye relationer gennem deres frivillige engagement. Som det ses hos informanterne, er disse relationer endnu ikke præget af den emotionelle investering og tid, der kendetegner stærke bånd - og kan derfor betegnes som svage. Der er således en erkendelse hos informanterne af, at de svage bånd skal etableres for at skabe sig adgang til et nyt netværk. Derfor udgør de svage bånd et vigtigt holdepunkt i informanternes forsøg på at finde fodfæste i deres nye lokalsamfund.

Kaldet til at bidrage

Et andet analytisk fund knytter sig til informanternes indtræden i det frivillige og lokale rum. Flere beskriver, hvordan deres eget initiativ og nysgerrighed åbnede op for engagement, men samtidig viser deres fortællinger, at engagementet ofte opstår i mødet med et konkret behov og en lokal opfordring - at der mangler folk. Frivillighed bliver således ikke kun et personligt valg, men også et resultat af, at nogen i lokalsamfundet inviterer dem med og viser, at der er brug for dem. Ella fortæller, hvordan hendes første kontakt med det lokale frivillige liv opstår, da hun gennem sociale medier ser en generalforsamling, og deltager af nysgerrighed:

“Nu manglede de nogen til bestyrelsen, for ellers måtte det der lokalråd lukke ned.” (b3:3). Hendes deltagelse bliver ikke drevet af et mål om at være social, men af en konkret situation, hvor hendes tilstedeværelse bliver efterspurgt og gjort meningsfuld. Et lignende mønster ses hos Jonas, som ved en generalforsamling får en direkte henvendelse fra en fra bestyrelsen, der er hans nabo: *“Og så siger hun, ja, vi skal jo have fundet en ny suppleant, og er der nogen der melder sig, Jonas?”* (b5:14). Den personlige henvendelse, et “prik på skulderen”, gør at han træder ind i det frivillige arbejde. Det er ikke en anonym opfordring, men relationel rekruttering der gør det muligt. Flere informanter fortæller om lignende oplevelser. Rene bliver kontaktet direkte af et bestyrelsesmedlem (b6:14), og Asta bliver spurgt om at træne et serie fodboldhold til en lokal idrætsfest, og fortæller at hun ikke selv havde meldt sig, hvis ikke hun blev spurgt (b7:8).

Disse situationer kan forstås i lyset af Mark Granovetters teori om sociale bånd. De personer, der “prikker” informanterne på skulderen, er ikke tætte venner, men nye perifere kontakter, som en nabo, en bekendt fra lokalområdet eller et bestyrelsesmedlem, man kun har mødt et par gange. Det er netop denne type løse forbindelser, som Granovetter fremhæver som særligt betydningsfulde i sociale netværk, fordi de åbner adgang til nye sammenhænge og informationer, man ellers ikke ville have fået del i. Informanternes egne tegn på interesse ved eksempelvis at møde op til en generalforsamling, kombineret med et konkret prik på skulderen skaber en bro til deltagelse og en indgang til lokale netværk, som får frivilligheden til at fungere i praksis.

Derudover ses i problemfeltet fra eksisterende forskning, hvordan danskere bliver rekrutteret gennem særligt to strategier, kampagne og netværksstrategi (Grubb et al. 2022:59-64).

Informanternes rekruttering sker gennem begge strategier, men særligt gennem netværksstrategien. De bliver “prikket på skulderen”, hvilket er den personlige netværksstrategi, da de oplever at andre bruger deres nye svage bånd til at antaste dem. Flere nævner dog netop også, at de gennem sociale medier oplever at blive opmærksomme på frivillige muligheder. De bliver derfor rekrutteret på en måde, der er almindelig for, hvordan forskning viser, at man bliver en del af frivillige fællesskaber.

Netværk som springbræt og lokale tilbud

Flere informanter beskriver, hvordan frivillighed skaber adgang til det lokale liv, også selvom relationerne ikke nødvendigvis udvikler sig til tætte venskaber. Aastas fortælling viser, hvordan deltagelse i lokalrådet gav hende en omgangskreds, trods forskelle i alder og

livssituation. Hun fortæller, at hun og hendes mand bruger relationer til andre tilflyttere som en måde at socialisere på til lokale arrangementer: *“Man kan bruge dem som springbræt på den måde, at vi kan tage sammen til det, der så sker. [...] Det har vi meldt os til sammen med dem.”* (b7:4-5). Netværket fungerer som en social buffer og gør det lettere at møde nye mennesker gennem fælles relationer, fordi isen bliver brudt på en anden måde, end hvis man slet ikke kender nogle. Selvom hun senere trækker sig fra lokalrådet, lever de relationer videre i hverdagsinteraktioner og genkendelse i bybilledet, hvor man blandt andet hilser på hinanden. På samme måde beskriver Jonas foreningen som en vigtig adgangsvej: *“Der er en forening jo et nemt springbræt.”* (b5:27). Frivillighedens betydning er dermed ikke begrænset til aktiv deltagelse, men skaber sociale spor, som gør én til en genkendelig og delvist integreret del af det lokale rum. Denne form for deltagelse kan med afsæt i Mark Granovetters teori om svage bånd forstås som et netværksskabende fænomen, hvor relationer uden stor følelsesmæssig dybde alligevel har stor social betydning. De giver adgang, information, og en følelse af at være med. Asta bruger frivillighed og sociale forbindelser som et springbræt, ikke kun til sociale aktiviteter, men også til lokal placering i byrummet. Det er netop de løse forbindelser med lokalrådsmedlemmer, tilflyttere og naboer, der muliggør hendes integration og sociale deltagelse. Mens mange informanter beskriver frivillighed som en adgang til netværk og overfladisk social kontakt, oplever enkelte også, at det kan føre til mere varige og dybe relationer. Clara er et klart eksempel herpå, og hun fortæller, hvordan hendes frivillige engagement har ført til tætte venskaber med andre i bestyrelsen, som er i samme livssituation som hende: *“Det er jo dem, jeg har fået noget venskab med, og det savnede jeg da vi flyttede til.”* (b4:16). Her ser man hvordan svage bånd - som i Granovetters teori typisk opstår i nye sociale sammenhænge - gradvist kan udvikle sig til stærke bånd, der giver følelsesmæssig nærhed og tryghed. Det frivillige engagement fungerer som startpunkt, men relationerne rækker efterhånden ud over den sammenhæng og viser, at frivillighed også kan skabe vedvarende social tilknytning og et reelt lokalt tilhørsforhold. Det fremhæver betydningen af aldersmatch og fælles livsfase for hvor stærke relationer der opstår.

Informanternes fortællinger viser, at adgangen til frivillighed, og dermed til det lokale fællesskab, i høj grad afhænger af, hvilke tilbud der findes i det område, man er flyttet til. For nogle opleves det som rigt og mangfoldigt, for andre er det af mere blandet karakter. Ella beskriver eksempelvis, hvordan hendes nye hjemby er præget af stærk frivillig aktivitet og gode muligheder for at engagere sig som tilflytter: *“(...) Utroligt stærkt på netop det her*

frivillige. Altså der foregår helt vildt mange ting” (b3:10). Det skaber et åbent landskab af muligheder, hvor deltagelse føles oplagt og tilgængeligt for hende. Andre oplever derimod, at der mangler relevante tilbud. Clara bemærker eksempelvis, at: *“der har ikke været så meget sådan for damerne”* (b4:5), og savner noget hun selv kan spejle sig i. Det peger således på, at det ikke er nok at der er frivillighed, men det skal også være synligt, tilgængeligt og relevant for den enkelte. Flere, herunder Ella, fortæller hvordan de i starten brugte meget tid på selv at lede efter muligheder, fordi det ikke var klart, hvad man kunne deltage i, eller hvordan man kom i gang - blandt andet på digitalt og på sociale medier. I lyset af Oldenburgs begreb om det tredje sted viser dette, at de sociale rum, hvor man kan mødes uformelt og på tværs, ikke er givet på forhånd (Oldenburg 1989). Når der mangler aktiviteter, eller når aktiviteterne ikke rammer bredt nok, bliver det tredje steds potentiale som socialt integrationsrum svækket. Frivillighed fungerer altså ikke kun som bro til fællesskab i sig selv, men det forudsætter en lokal infrastruktur, der giver mulighed for at man kan træde ind og føle sig velkommen.

En udfordring i tråd med dette, som informanterne ligeledes peger på, er hvilken konsekvens fraværet af et lokalt netværk skaber. Flere informanter beskriver, hvordan manglen på netværk har mærkbare konsekvenser allerede tidligt i deres tilflytterproces. Selv når man begynder at få en form for adgang til lokalsamfundet, kan det være udfordrende, fordi man hverken har sociale referencepunkter eller eksisterende relationer at trække på. Clara fortæller eksempelvis, hvordan hun i starten havde svært ved at bidrage til rekrutteringen i sin nye forening: *“Jeg synes da jeg flyttede til byen, var det svært at give en hånd med at finde nye frivillige, for jeg anede jo ikke, hvem folk var.”* (b4:18). Her illustreres, hvordan manglen på netværk ikke blot hæmmer hendes egne muligheder for at engagere sig, men også begrænser hendes evne til at facilitere andres deltagelse. Det giver en vis ambivalens ved at engagere sig frivilligt, da man blandt andet er aktiv for at etablere et netværk, men man ikke har et netværk at trække på til at etablere foreningen, hvilket skaber et paradoks.

Desuden fortæller både Jonas og Asta, at der er personer i byen de ikke kender, fordi personerne aldrig deltager i det lokale foreningsliv eller til lokale arrangementer. Det peger på, hvordan lokal synlighed i høj grad er forbundet med ens engagement. Jo mere man engagerer sig, desto mere synlig bliver man, og denne synlighed er ofte en forudsætning for at blive genkendt og inkluderet i fællesskabet. På den måde bliver lokalt engagement ikke blot en indgang, men en nødvendig betingelse for at blive velintegreret i det sociale liv i lokalsamfundet. Jonas mener, at hvis man ikke opnår kontakt til de lokale, skyldes det i hans

optik manglende engagement og vilje. Han placerer således et ansvar hos den enkelte tilflytter og indtager en kritisk position over for dem, der ikke engagerer sig (b5:10).

Modtagelse

En central oplevelse for informanterne, er hvordan de oplever at blive taget imod af deres lokalområde. De oplever både at de lokale er venlige og imødekommende, men nogle oplever ligeledes en lukkethed, hvor man selv skal være opsøgende og vedholdende, hvis man vil gøre sit indtog. Informanten Jonas fortæller: *“Der er ikke nogen, der er kommet herud og banket på og sagt velkommen til. Det er der ikke nogen, der har gjort, og det er ikke sagt på nogen ond måde. Det er bare total konstatering.”* (b5:5). Derfor kan man argumentere for, at lokal integration er utrolig kontekstafhængig, i forhold til hvad der forventes af en tilflytter. Det kan være en udfordring bare at få en modtagelse, der gør man føler sig som en del af det lokale fællesskab. Forskellen mellem at blive inviteret ind og selv skulle skabe adgang viser, hvordan det sociale rum kan have en relativt høj adgangstærskel for at komme ind. Frivillighedens rolle som fællesskabsbro afhænger dermed af individets position i det sociale rum. Dette betyder ikke at man ikke kan deltage frivilligt, men handler derimod om, om der er en lokalt kultur med at fremstå imødekommende, så nytilflyttere ønsker at være en del af det.

Denne kontrast af modtagelsesformer kan forstås med afsæt i Ray Oldenburgs teori om det tredje sted. Oldenburg beskriver det tredje sted som et uformelt, socialt rum adskilt fra hjem og arbejde, en arena for fællesskab og social lighed. I analysen kan frivillige fællesskaber ses som netop sådanne tredje steder, hvor mennesker mødes på tværs og deltager i det lokale liv. Men hvor Oldenburg i højere grad idealiserer det tredje sted som et grundlæggende åbent og tilgængeligt rum, viser informanternes erfaringer, at denne tilgængelighed i praksis kan variere. For nogle er det tredje sted let tilgængeligt, og de bliver inviteret indenfor og oplever hurtigt en form for tilhør, som Clara beskriver: *“Men jeg synes helt sikkert, at vi er blevet taget positivt imod”* (b4:28). For andre fremstår det som en mere lukket eller uigennemskuelig arena, hvor sociale koder og eksisterende relationer gør det svært at træde ind som ny, som ved Jonas’ tidligere beskrivelse om at der ikke kom nogle og bankede på. Deres fortællinger peger dermed på, at det tredje sted ikke nødvendigvis er åbent for alle på samme måde, og at adgangen dertil kan afhænge af både individets tilgang og fællesskabets grad af åbenhed. Frivillighed kan således fungere som et tredje rum, men kun hvis den sociale struktur omkring det tillader det - ellers er der ikke åbenhed og stedet fungerer

dermed ikke som “leveler”, der udligner sociale skel. Det betyder, at integration gennem frivillighed ikke er givet, men forudsætter både et fællesskab der er villigt til at åbne sig, og en nyttilflytter der tør at træde ind. Et godt eksempel er Asta, der selv beskriver hvordan hun er “buldret ind” og etablerer sig selv, men også fortæller at det er sværere for hendes mand, der har en anderledes tilgang (b7:16). Et andet empirisk eksempel på hvordan det tredje rum rent faktisk kan udspille sig, ses gennem Astas oplevelser som ny fodboldtræner: *“Så det gav en helt anden form for modtagelse fra de her drenge, hvor det bare var sjovt og hyggeligt. Og selvom vi var to meget forskellige steder i livet, var de gode til at bare have os med”* (b7:8). Her ses hvordan, deres forskel i livsfaser til trods, er der en vis uformel ligeværdighed. Dette gør, at på trods af at modtagelsen godt kan have en adgangsbarriere, fordi der er lokale der kender hinanden i forvejen, er man en del af fællesskabet når man først oplever reel adgang og accept.

Analysen viser, at frivillighed ikke har én betydning for tilflytterne, men fungerer forskelligt alt efter kontekst. For nogle er det en vej til netværk og synlighed, for andre en mulighed for at handle på nysgerrighed eller føle sig nyttig. På tværs af disse forskelle er frivillighedens fælles træk, at den kan åbne en social position i det nye lokale liv.

Tema 2 - At have en plads i byen

Mens det første tema beskæftigede sig med veje ind i frivillighed og lokale fællesskaber, retter dette tema fokus mod den lokale kultur og sociale placering i det samfund, informanterne er flyttet til. Det handler om, hvordan man som tilflytter forstår og indgår i de sociale dynamikker, der præger området – herunder hvordan man opfatter omgivelserne, bliver set af andre, og i hvilken grad man oplever at kunne forbinde sig til stedet og dets sociale liv. Temaet undersøger dermed de mere kulturelle og relationelle sider af lokal tilknytning, og hvordan disse former både muligheder og barrierer for ens engagement.

Genkendelse i lokalbilledet

Samtlige informanter oplever at blive genkendt i bybilledet af de lokale, som ny i området. Det handler om ens mere etablerede sociale position i samfundet, hvor genkendelse er en indikator for integration, social placering og anerkendelse. Det essentielle for alle er at de viser et engagement, som er medvirkende til at de lokale ildsjæle lægger mærke til dem. Ella beskriver også, hvordan folk pludselig kigger mod hende, når de har spørgsmål, på trods af hendes status som tilflytter. Derfor er hendes position i det lokale samfund hurtigt blevet

styrket, og der vises en form for tillid og anerkendelse til hendes viden og engagement. Asta fortæller om at blive genkendt som at være ny, og hvordan en lokal institution forholder sig til det: *“Altså, vi havde ikke boet her særlig længe, før vi så en dag var nede ved købmanden, hvor han har set os et par gange, og så stopper han os og er sådan, ”jeg skal lige høre, hvem I er. Hvad er I for nogen?”.”* (b7:7). Den lokale købmand forholder sig således til deres position som ny, og viser interesse og genkendelighed overfor dem. Der er et ønske fra en lokal social institution, som købmanden kan være i landsbyer, om at forholde sig til tilflyttere og etablere en relation til dem.

Disse oplevelser kan analyseres med udgangspunkt i Richard Jenkins’ teori om social identitet, hvor en grundlæggende skelnen er mellem intern og ekstern identitet (Jenkins 2008). Intern identitet handler om hvordan individet forstår og ser sig selv, mens ekstern identitet handler om hvordan andre kategoriserer og forholder sig til én. Når informanterne oplever, at folk i byen ved hvem de er, og reagerer på deres tilstedeværelse, er det et udtryk for, at deres eksterne identitet er blevet etableret og de er blevet nogen i det lokale sociale felt. Ifølge Jenkins er ekstern identitet altid en forhandling, og den er afgørende for, at man kan opleve sig som del af et fællesskab. Det, at andre ser en som genkendelig og relevant, er i sig selv en form for social anerkendelse og positionering. Det kan både være som helt ny og blive etableret, men også en positionering som en lokalt vidende person som Ella. Informanternes fortællinger viser dermed, at lokal trivsel og tilhør i høj grad af hvordan man bliver set og mødt i det omgivende fællesskab.

Lokale relationer og spilleregler

I små lokalsamfund er det sociale landskab præget af tydelige, men ofte uudtalte spilleregler, som nye beboere må lære at afkode. Clara beskriver, hvordan det kan være svært at finde ud af: *“hvem kender hvem, og hvem kan man sige noget om, og hvem skal man bestemt ikke sige noget om”* (b4: 30). Det illustrerer, hvordan sladder og sociale alliancer udgør en magtfuld og nogle gange usikker del af den lokale kultur. Sladder fungerer ikke blot som underholdning, men som en social kontrolmekanisme, der både skaber fællesskab og afgrænser det. I dette lys bliver tilknytning til lokalsamfundet ikke kun et spørgsmål om deltagelse, men også om social forståelse og en viden om tilpasning i de konkrete lokale kontekster. Rene beskriver således, hvordan det er noget man må forvente som tilflytter: *“Der er jo konflikter mellem folk, og det er jo en del af pakken. Og det går jo ikke lige væk, fordi det er naboer og alt muligt. Og de har været naboer i 50 år”* (b6:7). Der er udfordringer man ikke kan ændre, lige meget hvilket engagement og adfærd man lægger for dagen, da der er konflikter med megen

historik. Ella oplever samme pointe, og har oplevet at andres personlige relationer har påvirket dynamikken i det frivillige engagement. Der er dermed også en stemning af at alle kender alle, og at det ikke har ændret sig i de små samfund, hvorfor man ikke kan undgå at blive positioneret af andre. Clara oplever dette under sit frivillige engagement, hvor de fik klager, som de hurtigt blev nødt til at adressere, for at komme rygterne i forkøbet (b4:20).

Informanternes oplevelser kan analyseres i lyset af Richard Jenkins' begreb om ekstern identitet, som betegner andres placering af dem. Flere beskriver, hvordan rygter og sladder fylder i byen, og hvordan sociale spændinger sætter sig i fællesskabernes dynamik. Man bliver hurtigt indskrevet i lokale kategorier og fortællinger, og hvordan man opfattes afhænger ikke kun af ens handlinger, men også af relationelle forbindelser og andres fortællinger om én. Det viser, at adgang til anerkendelse og tilhør i høj grad er socialt produceret gennem de lokales perspektiver. Dette kan samtidig påvirke ens interne identitet, hvor man grundet ens positionering af den eksterne identitet, begynder at tvivle på sin egen plads i fællesskabet.

Samtidig bliver det tydeligt, at de rum og aktiviteter som informanterne bevæger sig i, ikke altid fungerer som det tredje sted, Ray Oldenburg idealiserer. Informanternes erfaringer viser, at de lokale mødesteder, der er tilgængelige – såsom foreninger og frivillige fællesskaber – ofte er præget af social historik, relationel tæthed og uformel social kontrol, hvilket skaber adgangsbarrierer for nye deltagere. Når gamle konflikter hænger i luften, og sladder indirekte regulerer, hvem der er "inde" eller "ude" i fællesskabet, bliver det tredje sted i praksis et socialt filtreret rum, hvor ikke alle har lige adgang eller plads i fællesskabet.

Graden af lokal åbenhed og hierarki i lokalsamfundet

Disse lokale relationer og sociale spilleregler, taler ligeledes ind i graden af åbenhed som informanterne oplever. Dette handler i høj grad om hvordan man oplever den lokale kultur. Særligt Jonas fortæller om hvordan det er svært at nå inklusion, da man helt praktisk er uden forståelse af de sociale spilleregler og interne relationer mellem de lokale: *"Og det var også svært at komme ned til et nyt sted. Jeg tror de havde været til fødselsdag, mange af dem. Så de snakkede jo og refererede til den her fødselsdag, og så sidder man bare som sådan en - jamen jeg ved ikke, man er fuldstændig afkoblet, ikke også."* (b5:5). Han pointerer dog også, at de grundlæggende er blevet taget godt imod - men den dybere oplevelse af en mere imødekommende kultur er noget man skal kæmpe og forhandle for, hvilket han fortæller sker gennem at vise engagement og vedholdenhed. Men selv ved at være vedholdende, tager det

tid at bryde ind i deres interne fællesskab.

Ella derimod oplever at folk har udvist større åbenhed, men hun er også fra en lidt større (omend ikke stor) by, hvor der er flere tilflyttere som hende selv, og i mindre grad en fornemmelse af at det er et lukket internt fællesskab. Hun nævner også konkret at: *“Jeg synes, at vores by har man været enormt åben. Jeg synes, at folk har været meget ekstraordinært søde og imødekommende. Jeg er ikke 100% overbevist om, at vi havde oplevet det samme, hvis vi var flyttet til nogle andre byer”* (b3:15). Hvilket illustrerer pointen om, at åbenhed og imødekommenhed ikke er en selvfølge som tilflytter, og at større udskiftning af de lokale giver færre fasttømrede relationer, og derfor større potentiale for åbenhed.

Informanternes erfaringer peger på en spænding i forhold til Oldenburgs begreb om det tredje sted, som ellers beskrives som et åbent og uformelt mødested med social ligestilling. Jonas fortællinger viser, at de lokale fællesskaber i praksis kan være præget af tætte relationer og en dybdegående social historik, som gør dem mindre tilgængelige for nye deltagere. Det tredje sted bliver dermed ikke et åbent fællesskab for alle, men et rum hvor adgang og lige deltagelse må forhandles. Det giver fornemmelsen af, at man konstant er bagud i forhold til de lokale der har boet der længe. Ellas erfaringer viser derimod en større åbenhed med en mindre adgangstærskel for at blive integreret i fællesskabet, da den større udskiftning skaber en mindre tæt social kultur, som bringer flere nye perspektiver i spil, hvilket kan skabe større accept af nye tilflyttere. Således er det et væsentligt empirisk fund, at helt små lokale byer med lidt udskiftning ofte skaber en intern og lukket kultur, der er svær at træde ind i som nytilflytter.

Flere af informanterne oplever dermed et lokalt hierarki, som påvirker graden af lukkethed. Dette ses for informanterne både gennem en fladning af hierakiet, men også hvor der opleves at være en hård kerne af lokale, der netop skaber en mere lukket kultur. For nogle informanter – særligt Clara og Asta – oplever de den udligning i de frivillige sammenhænge, de engagerer sig i. Clara beskriver, hvordan jobtitler bliver ligegyldige i foreningsarbejdet, og hvordan man i praksis er lige om opgaven (b4:25). Det skaber en oplevelse af social udligning og gensidig anerkendelse, som understøtter det, Oldenburg betegner som socialt frirum. Asta fremhæver noget lignende, når hun fortæller, at der i lokalrådet og i skolens bestyrelse har været en bevidst åbenhed og lyst til nye input: *“Men i forhold til lokalrådet og med skolen, så har det været meget mere åbent, og har der været en bevidsthed om, at vi har også brug for nogle nye idéer, vi har brug for nogle input på, hvordan skal vi gøre de her ting”* (b7:17). Her

bliver det frivillige rum et sted, hvor nye stemmer faktisk bliver inviteret ind, og hvor forskellighed ses som en ressource i stedet for en trussel. Det er netop denne type uformelle fællesskab Oldenburg fremhæver som bærende for lokalsamfundets sociale sammenhængskraft, og Asta og Clara ser det som en styrke, der gør det nemmere at deltage og fastholde sit engagement.

Omvendt viser andre informanter – herunder Jonas og Lene – at det ikke altid er tilfældet. De oplever, at bestemte foreninger eller sociale kredse i høj grad styres af en “vi plejer”-kultur, præget af en kernegruppe med fast magt og definerede normer, som besværliggør deltagelse og ideudveksling (b5:10, b8:15). Det frivillige fællesskab bliver her ikke et tredje sted, men et socialt afgrænset rum, hvor deltagelse og indflydelse kræver kendskab, tilpasning og accept af det eksisterende. Det bryder med Oldenburgs ideal om åbenhed og ligeværd, og viser i stedet, hvordan social struktur og lokalhistorisk kan lukke rum, der ellers burde skabe samhørighed. I de små samfund hvor foreninger er et af de eneste sociale rum der er, som kan udfylde den funktion af tredje sted, er denne lukkethed derfor med til at besværliggøre stærk forankring i det lokale fællesskab. Oldenburgs teori synliggør dermed et spændingsfelt i informanternes erfaringer, hvor det samme frivillige rum kan fungere som både bro og barriere, alt efter hvem der deltager, hvordan det styres, og i hvilken grad nye ideer og personer får lov til at præge det. Det gør det klart, at det tredje sted ikke er givet på forhånd, men det skal skabes og vedligeholdes aktivt, for at kunne fungere som en reel social integrator for tilflyttere.

Naboskabets dynamik

Naboskabet spiller en væsentlig rolle i informanternes oplevelse af at høre til i deres nye lokalområde. Det er ofte den første og mest umiddelbare kontaktflade til lokalsamfundet, og fungerer dermed som en konkret indgang til det lokale fællesskab. For flere er det netop mødet med naboerne, der begynder at forme følelsen af forankring. Jonas sammenligner f.eks. med tidligere steder han har boet, og fremhæver, at “*det er alle naboerne, der kommer til kaffe på søndag*” (b5:4), mens det i den større by ikke var sikkert, at man så sine naboer (b5:4). Her markeres en særlig nærhed og tilgængelighed i naboskabet, som noget unikt for landsbyen. Rene går endnu længere og viser, hvordan denne nære nabo relation ikke blot er social, men også praktisk og gensidigt forpligtende – uden at handle om en afregning. Når naboen Svend kommer forbi og hjælper med elinstallationer (b6:21), bliver det en fortælling om en lokal kultur, hvor man træder til for hinanden. Som Rene selv siger, er det ikke en

”noget for noget”-ordning, men et fællesskab præget af indforstået hjælpsomhed og gensidig opmærksomhed. Naboskabet bliver dermed et udtryk for et uskrevet moralsk fællesskab, hvor relationerne ikke nødvendigvis er dybe, men stabile og betydningsfulde i hverdagen. Det står dog også klart, at denne form for naboskab ikke opstår automatisk. Lene fortæller, at det i hendes område mest handler om ”at nikke og snakke”, og at det først med tiden er blevet mere naturligt at hjælpe hinanden (b8:4). Naboskabet kræver altså både tid og små initiativer for at vokse, men når det lykkes, bliver det et centralt element i informanternes oplevelse af at høre til i lokalområdet.

Granovetters teori om svage bånd er særligt relevant i analysen af naboskabet som en vigtig kontaktflade til lokalsamfundet. De relationer informanterne beskriver, er sjældent præget af nære venskaber, men netop af den form for lavintensiv, men stabil kontakt som Granovetter ser som socialt betydningsfuld. Det er disse bånd – som et stykke lånt værktøj, en praktisk hjælp – der viser sig at udtrykke både lokal tilknytning og gensidig anerkendelse. Naboskabet bliver dermed ikke blot et biprodukt af geografisk nærhed, men en strukturerende del af informanternes oplevelse af at være forankret og at blive anerkendt for ens hjælpsomhed. Særligt i Renes fortælling udfordres dog sontringen mellem svage og stærke bånd. Når han beskriver hvordan naboen uden tøven tilsidesætter sine planer for at hjælpe, og hvordan han selv ville gøre det samme, illustreres en tillid og forpligtelse, der rækker ud over det man typisk forstår som ”svag” netværkskontakt. Det rejser spørgsmålet, om nogle svage bånd i mindre lokalsamfund - gennem hyppighed, gensidighed og stigende følelsesmæssig betydning - gradvist kan forskydes til at være af stærkere karakter. Det bliver et interessant brud med Granovetters oprindelige skel, hvor man ofte ser stærke og svage bånd for hvad de bidrager med hver især. Naboskabet i disse fortællinger bliver dermed både en adgang til det sociale og et rum for stigende relationel og meningsfuld forankring.

Temaet viser, hvordan lokal tilknytning og social placering formes i spændet mellem åbenhed og grænser, fællesskab og forskelle. Informanterne oplever både at blive inviteret ind og møde lokale normer og hierarkier, som kan begrænse deltagelse. Tilhør afhænger ikke kun af fysisk tilstedeværelse, men af social genkendelse, kulturel resonans og adgang til lokale fællesskaber. Dermed fremstår lokalsamfundet både som mulighed og udfordring.

Tema 3 - Om man føler sig hjemme i byen

Følelsen af hjemlighed er ikke automatisk – især ikke når man er ny i en by. I dette tema undersøges, hvordan tilflyttere oplever spørgsmålet om at høre til i deres nye lokalsamfund. Informanternes fortællinger rummer ikke entydige svar, men vidner om en grundlæggende ambivalens: nogle oplever hurtigt at falde til, mens andre stadig savner følelsen af faktisk tilhør, og for flere ligger erfaringen et sted midt imellem.

Flere informanter beskriver en grundlæggende følelse af at være faldet til i det nye lokalområde. Det handler for dem ikke nødvendigvis om dybe relationer, men nærmere om en oplevelse af tryghed i hverdagen - at kende stedet, at kunne orientere sig, og at mærke at man hører hjemme. Frivillighed er særligt medskaber af denne følelse, og hvor hurtigt den fremkommer: *“(...) jeg følte jeg faldt utrolig hurtigt til. Jeg følte mig meget hurtigt hjemme. Og jeg bor i byen, det er her, jeg hører til. Så på den måde kan man jo sige, at den frivillige indgang var med til at få mig til at føle mig hjemme et nyt sted.”* (b3:7). Ella fortæller her om den forankring der ikke blot sker for hendes sociale positionering, men om hendes indre fornemmelse af tilhør. Hun bliver derfor ikke kun socialt forankret, men også emotionelt forankret. Clara fortæller ligeledes, at hun synes de er faldet godt til og oplever gode tilhørsforhold på kryds og tværs – ikke kun gennem frivillighed, men også via institutioner og fritidsliv omkring hendes børn (b4:31). Det peger på, hvordan følelsen af tilhør ofte skabes gennem gentagne møder og deltagelse i hverdagens fællesskaber, hvor man bliver genkendt og involveret. Begge fortællinger illustrerer, hvordan lokal deltagelse i både det organiserede og det spontane, kan være med til at “transformere” det nye til et sted man føler sig hjemme i.

Forskellige type mennesker påvirker følelsen af tilhør

Informanterne placerer sig forskelligt i forhold til følelsen af at høre til, afhængigt af hvordan de oplever det lokale sociale liv. For nogle skabes en følelse af genkendelse og identifikation, mens andre oplever afstand og fremmedhed. Enkelte beskriver, hvordan blot én tæt relation kan være nok til at give en oplevelse af at være en del af fællesskabet. Nogle informanter, særligt Ella, peger på, at følelsen af tilhør hænger sammen med hvem der bor i området, og hvilke værdier de deler: *“man rammer et sted, hvor de værdier der er i det område, passer lidt til ens egne værdier”* (b3:16). Når omgivelserne er befolket af mennesker man kan spejle sig i, opstår en oplevelse af, at man passer ind. Tilhør bliver her et spørgsmål at finde en social og kulturel genkendelighed, der skaber tryghed og fornemmelsen af, at det nye sted

faktisk kan blive ens eget. Det styrker følelsen af at høre til, ikke bare praktisk, men i en mere identitetsnær og værdimæssig forstand.

I kontrast til dem, der oplever at passe ind i lokalmiljøet, beskriver andre - særligt Jonas og Lene - en mere fremmedgjort position, hvor forskelle i værdier, livsstil eller omgangsform skaber distance. Jonas fortæller *“Jeg tror også bare at der er nogle mennesker, der har en anden tilgang til det. (...) Altså borgerforeningen er ikke en forening, jeg bliver i.”* (b5:6). Det handler ikke om direkte konflikter, men om en følelse af, at man er “anderledes” end de mennesker, man bor blandt. Denne oplevelse udfordrer følelsen af tilhør, fordi social relaterbarhed er svag, og det dermed bliver vanskeligt at se sig selv som en naturlig del af fællesskabet. Her bliver tilflytterpositionen ikke kun en praktisk status, men en identitetsmæssig afstand, der kan være svær at overvinde – også selvom omgivelserne i øvrigt er venlige eller imødekommende.

Omvendt viser Renes fortælling, hvordan selv én god relation, i dette tilfælde til en nabo, kan være nok til at skabe en følelse af tilhør. De har over tid skabt en stærk relation hvor man hjælper hinanden, og har eksempelvis købt maskiner sammen, hvilket viser tillid og stærkt naboskab til hinanden. Det handler ikke nødvendigvis om hele byen, men om tillid og genkendelighed i det helt nære, som får stedet til at føles som “ens eget”. Hvor nogle savner relaterbarhed i bredere forstand, viser Rene, at det ikke nødvendigvis kræver mange relationer, men at få stabile og tillidsfulde kontakter kan være afgørende. Naboskabet bliver her ikke blot praktisk, men en relationel forankring, der styrker følelsen af at høre til.

De tre forskellige positioner i forhold til tilhør – genkendelse, fremmedgjorthed og det nære – kan forstås som forskellige udtryk for, hvordan social identitet og følelsen af at høre til forhandles i praksis. Med udgangspunkt i Richard Jenkins’ teori om social identitet, bliver det tydeligt, at tilhør ikke blot er et spørgsmål om fysisk tilstedeværelse eller deltagelse, men om at blive genkendt – og genkende sig selv – i det sociale landskab, man træder ind i som tilflytter. Hos Ella ses, hvordan en værdimæssig overensstemmelse med omgivelserne styrker følelsen af at høre til. Her er det den sociale og kulturelle genkendelighed, der skaber en oplevelse af ekstern identitet, da man ikke bare bliver inkluderet, men man passer ind. Jonas’ og Lenes fortællinger trækker i den modsatte retning, og de oplever ikke direkte eksklusion, men en manglende relaterbarhed, der gør det svært at føle sig som en del af det fællesskab, de fysisk befinder sig i. Det viser, hvordan mangel på social spejling – altså fravær af nogen, man kan se sig selv i – kan skabe en vedvarende oplevelse af at stå udenfor, uanset deres vilje

til deltagelse. Renes fortælling tilbyder en tredje vej, hvor tilhør ikke nødvendigvis kræver bred genkendelse, men kan forankres i en enkelt, tæt relation. Det viser, at følelsen af at høre til også kan bygges gennem lokale mikrofællesskaber, hvor tillid og samarbejde skaber en form for social tryghed. Dette perspektiv afspejler et mere relationelt funderet tilhør, hvor én stærk forbindelse kan kompensere for manglen på kulturel eller bred social lighed. Det understreger, at identitet og tilhør forhandles løbende – og at følelsen af at passe ind afhænger af, hvordan man bliver positioneret i det sociale rum, og hvad man selv kan spejle sig i. Det ses tydeligt i informanternes fortællinger, hvor følelsen af at høre til ofte balancerer mellem at blive set som én, der hører til, og samtidig selv føle sig usikker på sin position. Det skaber en form for identitetsmæssig spænding, hvor intern og ekstern identitet ikke nødvendigvis stemmer overens, og man kan føle sig som en del af stedet, men ikke blive mødt som sådan – eller omvendt. Disse spændinger kommer også til udtryk i, hvordan informanterne afkoder normer, forsøger at tilpasse sig, og i nogle tilfælde trækker sig, når den sociale ramme ikke føles åben.

Lene sætter ord på en særlig barriere for tilhør, som ikke handler om afvisning, men om lokalsamfundets tidsmæssige tæthed. Hun beskriver, hvordan mange i området har kendt hinanden hele livet, har gået i skole sammen, giftet sig på kryds og tværs, og har børn, der også er tæt forbundet. Det skaber en sammenspisthed, hvor det er svært for en nytilflytter at finde en reel plads (b8:7). Denne form for social lukkethed er ikke aktivt fjendtlig, men den understreger forskellen mellem at være med og at høre til. Man kan gøre det rigtige med at engagere sig og være synlig – og alligevel mangle følelsen af at høre til, fordi tilhør også har en social historie og følelsesmæssigt forankret.

Svært tilhør i fysisk nærmiljø

For flere informanter viser følelsen af tilhør som værende tæt forbundet med deres konkrete fysiske placering i byen - hvilket kvarter de bor i, og hvilken bolig de er flyttet ind i. En oplevelse af, at man bor det forkerte sted, eller at man ikke passer ind i det sociale mønster, der knytter sig til kvarteret, skaber en følelse af afstand til det omgivende fællesskab. Clara beskriver en følelse af fysisk afstand til dem, de har noget til fælles med i byen: *“Men det kan jeg stadigvæk godt synes er lidt svært det der med, at hvis Sofie gerne vil lege med nogen, jamen vi skal bevæge os. Altså vi skal faktisk kontakte nogen og sige, kan I lege?”* (b4:30). Hun håber aktivt på de kan flytte hjem, så de kan bo i samme kvarter, der passer til deres aldersgruppe med deres bekendte. Det handler derfor ikke nødvendigvis om konkrete

konflikter, men om en grundlæggende fornemmelse af, at man ikke deler sociale koder eller forventninger med dem, der bor lige omkring en.

To informanter fortæller desuden, hvordan de bor i huse, som tidligere har tilhørt lokale familier, og hvordan folk stadig refererer til huset med de forrige beboeres navn, som Rene fortæller: *“Folk ved ikke, hvad du refererer til, før du siger, at det er Juns hus”* (b6:7). Det er en smule fremmedgørende og gør, at man føler at man skal bo der længe endnu, før man hører til. Det efterlader en subtil, men vedvarende følelse af ikke helt at være trådt ind i lokal identitet endnu, som om stedet stadig bærer på andres tilhørsforhold. Her opstår en form for ambivalens, hvor man er flyttet ind, deltager i frivillige sammenhænge, og gerne vil udtrykke sig som sig selv. Men den sociale placering forhandles stadig, og omgivelsernes blik kan være med til at fastholde én i en position som udefrakommende. Det er ikke en oplevelse af decideret udelukkelse, men nærmere en grundlæggende usikkerhed omkring deres sociale placering, hvor følelsen af forbundethed og en dybere anerkendelse mangler. Denne tvivl peger på, at tilhør ikke er noget entydigt, men snarere en glidende og forhandlet tilstand, som rummer både nærvær og afstand. Man kan godt være “indenfor” i én forstand og udenfor i en anden. Set gennem Jenkins’ teori om social identitet, afspejler disse fortællinger en form for positioneringsusikkerhed, hvor informanterne forhandler deres identitet i en ny social sammenhæng, men uden klar respons fra omgivelserne. De deltager, men ved ikke helt, hvordan de bliver set. Det skaber en situation, hvor den eksterne identitet er uklar – og dermed bliver det også sværere at få styr på sin interne selvforståelse. Det er netop Jenkins’ pointe, at social identitet er dynamisk og relationel, så når andres blik er fraværende eller ustabil, kan en identitetsmæssig usikkerhed opstå, som sætter sig i den interne følelse af at høre til.

Tab af berøringsflade

For enkelte informanter, særligt Jonas og Rene, spiller oplevelsen af tab en central rolle i deres refleksioner over tilhør. De beskriver, hvordan flytningen har betydet, at de ikke længere har adgang til deres tidligere omgangskreds eller frivillige fællesskaber. Det handler ikke blot om fysisk afstand, men også om, at hverdagen i det nye sted ikke længere tillader dem at fastholde kontakten eller fortsætte deres engagement. Dette opleves som et brud i den sociale rytme og identitet, de tidligere havde. Det er en berøringsflade, der forsvinder, og med den forsvinder også en del af det, der før skabte stabilitet, kontinuitet og selvforståelse. Tilhør bliver her noget man mister, før man eventuelt genopbygger det – og den proces rummer en

ambivalens, hvor man er i gang med at finde noget nyt, mens man mister noget andet.

Set i lyset af Antonovskys begreb om sense of coherence kan informanternes oplevelse af tab og fravalg ved flytning forstås som et brud i den oplevede sammenhæng i tilværelsen. Når relationer, funktioner og sociale rutiner forsvinder, bliver både den sociale verden og ens egen rolle i den sværere at begribe og håndtere. Der mangler forudsigelighed, ressourcer og betydning – tre nøgleelementer i det, Antonovsky ser som nødvendige for at føle sig stabil og forankret (Antonovsky 1993).

Temaet viser, at følelsen af at høre til er præget af ambivalens. Informanterne opbygger gode netværk og enkelte nære relationer, men oplever samtidig, at det kan være svært at trænge ind i det eksisterende lokale fællesskab og selv blive en "lokal". Tilhør bliver dermed noget man gradvist nærmer sig, men ikke nødvendigvis noget man fuldt ud opnår.

Tema 4 - Meningsskabelse for sig selv og andre

Frivillighed er både noget man gør for sin egen skyld, men ofte som en måde at bidrage til det sted, man nu bor. For nogle deltagere er engagementet tæt forbundet med en følelse af ansvar eller et ønske om at gøre en forskel. Dette tema udfolder frivillighed som en meningsfuld praksis, hvor man gennem handling og deltagelse både skaber værdi for andre og finder retning og formål i sit eget liv.

Skabe fællesskaber for de store og små

Et gennemgående træk i informanternes fortællinger er en drivkraft mod at skabe noget, som rækker ud over dem selv - et fællesskab, en aktivitet eller et lokalt tilbud, som andre kan få glæde af. Det handler ikke blot om at deltage, men om at sætte noget i gang, holde noget i live eller få noget til at blomstre. For mange opleves det som en kerne i hvorfor de engagerer sig frivilligt. Ella beskriver eksempelvis, hvordan hun engagerede sig i datterens skoleklasse: *"der var også noget med at være med til at sørge for, at den her klasse havde et godt sammenhold"* (b3:4–5). Det er ikke blot en social aktivitet, men en meningsfuld handling med et formål rettet mod et konkret fællesskab. En lignende bevæggrund fremgår hos Ella, der fortæller hvordan hun nærmest får næsten tårer i øjnene af, at man er med til at give de børn en oplevelse (b3:14). Engagementet bunder her i ønsket om, at børn i lokalområdet skal have mulighed for at være en del af noget.

Det er værd at hæfte sig ved, hvordan denne drivkraft ofte forbindes med en oplevelse af, at

det man gør faktisk virker. Asta fortæller, hvordan det er at være med til at arrangere levere et stort bidrag:“(…) selvom der har været nogle dage hvor det har kunne påvirke mit humør negativ, så har jeg også kunne være sindssygt glad undervejs, når de der små delmål er lykkedes” (b7:20), netop fordi hun oplever, at mange andre engagerer sig.

Det er en gennemgående motivation for flere informanter at bidrage til børns muligheder, både når det gælder egne børn og børnegruppen som helhed i lokalsamfundet. Når Clara fortæller: “en følelse af, at jeg har givet dem noget med hjem, og børnene synes det er jo skidesjovt at komme” (b4:17). Det er denne oplevelse af, at ens indsats er synlig og mærkbar for børnene, der understøtter en mere vedholdende frivillig motivation og derved fastholder engagementet. Jonas sætter samtidig ord på en anden side af sagen, når han siger, at “det er svært at lave noget for børn” (b5:20). Udsagnet antyder, at det ikke bare er et spørgsmål om vilje, men også om evner og overskud til at tage ansvar for relationer, der er mere sårbare. Det kræver noget særligt at engagere sig for børn, og netop derfor opleves det også som noget særligt betydningsfuldt, når det lykkes. Ella formulerer det næsten eksistentielt, når hun spørger: “Er det ikke det, der er meningen med livet? At gøre noget, der både giver én selv noget – men også får en større kreds af mennesker?” (b3:14). Dette udsagn fanger essensen af flere informanternes fortællinger, at frivillighed er mere end en aktivitet, det er meningsskabelse.

I et teoretisk lys kan denne type engagement forstås gennem Antonovskys begreb om sense of coherence – en følelse af sammenhæng, der er afgørende for menneskers oplevelse af trivsel. Når informanterne fortæller, hvordan de skaber aktiviteter og rammer for andre – særligt børn – er det tydeligt, at frivilligheden opleves som meningsfuld. Det de gør opleves som nyttigt, værdifuldt og følelsesmæssigt vigtigt. Samtidig opstår der begribelighed, idet de sociale sammenhænge bliver tydeligere og mere gennemskuelige, når man selv er med til at forme dem. Det lokale fællesskab bliver ikke blot noget man flytter ind i, men noget man er med til at bygge op og navigere i. Endelig er der også spor af håndterbarhed, da flere informanter gennem fælles projekter og samarbejde oplever, at de har mulighed for at gøre noget konkret og se resultater, selv i besværlige eller ressourceknappe sammenhænge. Frivilligheden skaber en konkret oplevelse af sammenhæng mellem selv og fællesskab. Det er denne oplevelse, der for mange informanter gør engagementet meningsfuldt og langtidsholdbart, fordi det både giver mulighed for at gøre en forskel og for at føle sig forbundet. Denne meningsskabelse er således medskabende i deres integration og følelse af at

trives som tilflyttere.

Frivillig som lokal nødvendighed

I informanternes fortællinger træder frivilligheden ikke kun frem som et lystbetonet engagement, men som et nødvendigt og forpligtende element i livet i de små lokalsamfund. Det handler ikke bare om at deltage, men om at være med til at holde noget i live. Der er en iboende erkendelse af, at hvis ikke “vi” gør det, så er der ikke andre, der gør det. Denne oplevelse af lokal nødvendighed og moralsk ansvar må forstås som en del af den sociale orden, der konstituerer hvem man er, og hvem man bliver set som i det lokale fællesskab. Når Ella engagerer sig i lokalrådsarbejde for at sørge for, at lokalområdet har en stemme ind til kommunen og forvaltningen, er det mere end en administrativ opgave, det er et politisk og socialt standpunkt om at lokalområdet må ikke blive glemt (b3:6). Det er en praksis, der producerer identitet og tilhørsforhold gennem ansvar. På samme måde udtrykker Jonas en slags sorg og vrede, når han fortæller om en nærliggende by, hvor skolen lukkede, og det hele gik ned ad bakke derfra (b5:16). Der opstår her en stærk følelse af tab, og en kamp for at undgå, at det samme sker der hvor man selv bor. Frivilligheden bliver dermed et slags værn mod opløsning, og samtidig et billede på, at man tager sin rolle i fællesskabet alvorligt.

Set gennem Richard Jenkins’ teori om social identitet, bliver disse fortællinger udtryk for, hvordan individuel handling og kollektiv identitet er vævet sammen. Det at deltage i frivilligt arbejde, og i særdeleshed det at tage ansvar, er en måde at blive socialt genkendt på som “én af dem, der tager ansvar”. Det er et “vi”, der konstrueres og vedligeholdes gennem handling, og hvor det ikke at bidrage, kan tolkes som ikke at høre ordentligt til. Claras skarpe bemærkning om, at “*folk bliver mindre egocentrerede og mindre sofa-kartofler*” (b4:31), og Jonas’ følelsesudbrud over, at nogle blot forventer at “*andre må tage sig af det*” (b5:23), peger netop på denne symbolsk ladede grænse mellem dem der er med, og dem der ikke er. Det er en grænse, der handler om anerkendt deltagelse og en position i det sociale rum, hvor man er nogen fordi man gør noget. Når Asta siger, at man nærmest er forpligtet til at deltage frivilligt, når man flytter til en lille landsby (b7:21), udtrykker hun præcist denne lokale normativitet, at frivilligheden er ikke kun valgfri, den er en del af den usynlige kontrakt, man indgår ved at være her. Og som Lene siger: “*ellers er det jo, at de dør ud*” (b8:7). Det handler om samfundets overlevelse, og samtidig om individets placering i det. Frivilligheden er en identitetsproducerende praksis, hvor deltagelse, ansvar og lokal tilknytning er tæt sammenflettet. Man forhandler sin identitet i forhold til de eksterne forventninger, og ellers er

man ikke med til at opretholde det lokale samfund man er flyttet til.

Personlig drivkraft og anerkendelse

For flere informanter opstår frivilligheden ikke alene ud fra et ønske om at gøre noget godt for andre, men også ud fra et ønske om at gøre noget, der føles rigtigt for en selv. Det er når det frivillige engagement stemmer overens med egne værdier, interesser og livssyn, at det bliver langtidsholdbart og meningsfuldt. Frivilligheden bliver med andre ord også en måde at udtrykke, hvem man er. Ella forklarer, hvordan hun især engagerer sig i sager, der ligger hende personligt på sinde – både i lokalpolitik og i børns fritidsliv: *“Så der blev jo på en eller anden måde et personligt engagement i de der ting. Og sådan er det jo nok ofte, at man engagerer sig”* (b3:14). Frivilligheden bliver her en forlængelse af egne overbevisninger og prioriteter. Asta beskriver tilsvarende, hvordan engagementet udspringer både af pligt og glæde. Hun føler at man nærmest er forpligtet, men også at det *“skidespændende”* og noget, der giver hende energi (b7:21).

Frivillighed bliver dog ikke kun båret af indre lyst og værdier, det bliver også styrket og fastholdt af den måde, omgivelserne reagerer på. Flere informanter giver udtryk for, at det har stor betydning at blive set og få anerkendelse for det, man lægger tid og kræfter i. Det er ikke nødvendigvis noget man beder om, men hvis det udebliver, mærkes det tydeligt. Clara fortæller: *“Men jeg har sygt meget brug for anerkendelsen og at blive set i det, jeg laver”* (b4:11). Senere siger hun helt direkte: *“Hvis foreningen var ligeglad med hvad jeg lavede, [...] så gad jeg ikke lave det”* (b4:26). Det viser, at anerkendelse ikke blot er en bonus, men det er en forudsætning for at blive ved. Den daglige opbakning fra bestyrelsen, forældre eller deltagere er det, der holder motivationen levende.

Rene peger på noget lignende, når han beskriver, hvordan folk: *“sætter pris på, at man gerne vil gøre en indsats”* (b6:14), og Lene mener som bestyrelsesmedlem i en forening, at man burde give frivillige flere goder, for at anerkende deres indsats (b8:20). Der er en følelse af, at deres bidrag bliver mødt med respekt, og det betyder noget for motivationen. Anerkendelsen fungerer her som en bekræftelse på, at man er brugbar og yder et bidrag der gør en forskel. Hos flere informanter knytter anerkendelsen sig ikke kun til ros, men også til det at blive taget alvorligt. Asta fortæller, at hun blev mødt med stor opbakning, da hun startede et nyt fodboldhold i byen – og at det betød noget for hende, at bestyrelsen syntes det var en god ide, og tilbød hjælp og udstyr (b7:19). Den reaktion gør, at man føler sig som en del af et fællesskab, og at ens initiativ ikke blot er accepteret, men velkomment. Dette peger på, at

frivillighed sjældent står alene, men næres af en gensidig forhandling, hvor det at give noget til fællesskabet også indebærer, at man får noget igen – i form af opmærksomhed, anerkendelse og oplevelsen af, at ens indsats bliver taget alvorligt.

Når Clara beskriver behovet for anerkendelse, viser det tydeligt, hvordan hendes frivillige engagement er tæt forbundet med hendes sociale identitet. Ifølge Jenkins opstår identiteten i spændingsfeltet mellem hvordan vi ser os selv, og hvordan vi bliver set af andre. Når Clara oplever, at hendes indsats bliver bemærket og værdsat, bekræftes hendes selvforståelse som en, der bidrager og gør en forskel. Men netop fordi hun lægger så meget af sig selv i det frivillige arbejde, bliver anerkendelse ikke blot ønskværdig, men nødvendigt. Hvis omgivelserne er ligeglade, vakler ikke bare motivationen, men hele hendes oplevelse af, hvem hun er i det fællesskab. Spændingen mellem hendes indre drivkraft og den ydre genkendelse skaber dermed en sårbarhed, hvor identiteten hele tiden skal bekræftes for at kunne opretholdes. Men når man faktisk bliver anerkendt, er det med til at give mening til ens engagement, og man kan således argumentere for, at man gennem anerkendelse i højere grad føler trivsel ved engagement.

Ildsjæle og frivillighedens kerne – og strukturelle barrierer

I flere fortællinger optræder de såkaldte ildsjæle som både forbilleder og nødvendige kræfter. De beskrives som dem, der sætter ting i gang, løfter de tunge opgaver og skaber begejstring omkring sig. Ildsjælene står ikke blot som personer med overskud, de repræsenterer et ideal - at man vil noget for fællesskabet og ikke være typen, der venter på at andre handler først. Ella beskriver med stor beundring, hvordan frivillige ildsjæle fik en lokal biograf op at stå: *“altså det var jo bare nogle frivillige ildsjæle som skinnede der, fordi hold kæft, hvor var de seje, ikke?”* (b3:12). Hendes ordvalg signalerer ikke blot respekt, men også følelsen af at være vidne til noget særligt, og hun antyder at hun selv, i kraft af sit engagement, blev en del af det selskab. Det tyder på, at ildsjælsrollen ikke blot er beundret, men også noget man kan stræbe efter at blive en del af, hvis man er villig til at tage ansvar. Ildsjælene synliggør samtidig, at det lokale engagement ofte bæres af en lille kerne, hvilket kobler sig til tema 2's pointe om en lokal kernegruppe, hvor ansvaret i små lokalsamfund let koncentrerer hos de få.

Samtidig beskriver flere informanter faktisk, hvordan det ofte er de samme personer, der gang på gang tager opgaverne. Rene fortæller: *“det er Tordenskjoldssoldater, det er jo dem der leverer varen hver gang”* (b6: 8). Her opstår en dobbelthed i, at ildsjælene både bliver en nødvendighed og en risiko. De skaber liv og aktivitet, men deres vedholdende tilstedeværelse

kan også skabe en ubalance, hvor de kommer til at bære for meget, og hvor andre måske holder sig tilbage. Jonas bekræfter dette, når han konstaterer at: *“det er selvfølgelig også nogle af de samme, der engagerer sig de andre steder også”* (b5:16). De frivilliges ressourcer er ikke uendelige, og hvis de koncentrerer om få personer, kan det føre til udbrændthed, fastlåsnings og modvilje hos både ildsjælene selv og potentielt nye frivillige (se tema 5). Ildsjælene viser på den ene side handlekraft, og på den anden side en struktur, der kan reproducere skæv arbejdsfordeling og stiltiende forventninger. De er nødvendige, men de må ikke stå alene. Informanterne kan selv betegnes som ildsjæle i flere henseender, hvor de passionerede beskriver at man burde engagere sig, men de beskriver gerne hvordan de ser andre være det.

Selv det mest meningsfulde frivillige arbejde har sine begrænsninger. Flere informanter peger på strukturelle forhold, der gør det svært at bevare gejsten – økonomiske byrder, modstand fra kommunen, interne spændinger og manglende fornyelse. Det er ikke engagementet, der mangler, det er rammerne der slår sprækker. Clara sætter ord på, hvordan økonomien i en forening kan dræne energien: *“Altså nej, hvor er det en træls ting at skal slås med, og skal finde ud af, hvordan skal vi skrabe penge ind”* (b4:21). Hun beskriver det som noget, der skubber fokus væk fra det sjove og meningsfulde ved at være frivillig, og ind i et trættende driftsspor. Også Asta peger på, hvordan kommunen gentagende nedprioriterer deres lokalområde (b7:16). Engagementet møder her ikke opbakning, men en mur, som opleves både demotiverende og uretfærdigt. Samtidig peger Lene på nogle mere interne barrierer i foreningerne. Hun oplever kulturen af lokale traditioner: *“der så kan sidde nogen af dem her der laver en kæmpe indsats, men som også bremser lidt på en eller anden måde, fordi de plejer at gøre tingene sådan. Og det gør jo måske nogle af de unge, de siger, de gider det sgu ikke.”* (b8:15–16). Det skaber afstand til yngre, som føler sig fastlåste i de gamle strukturer. Det handler om vaner og manglende forandringsvilje, hvilket kan være nok til at skubbe folk væk. Disse udsagn viser, hvordan frivillighed er dybt afhængigt af, hvordan fællesskabet og det omgivende system fungerer. Når strukturerne spænder ben, bliver det vanskeligt at fastholde ens engagement, selv for dem der ellers vil.

Jenkins identitetsteori hjælper med at forstå, hvordan identitet og ansvar ikke er noget, der kun lever i individet, men formes i sociale sammenhænge, gennem gensidig anerkendelse og positionering. Ildsjælene bliver i denne optik ikke bare engagerede personer, men symboliserer, hvad det vil sige at være én, der bidrager, og dermed normbærere i

lokalsamfundet. Det gælder både, når de inspirerer, og når deres vedholdenhed fastholder en arbejdsdeling, der kan virke udmattende. Det viser sig også i de implicitte forventninger, som informanterne møder. At man bør tage del, hvis man har ressourcerne, og ellers træder man ud af den lokale identitet. De normer og strukturer der understøtter identitet og fællesskab, er ikke neutrale. Når de bliver for fastlåste eller implicitte, risikerer de at virke ekskluderende, særligt over for nye eller anderledes frivillige. Informanternes erfaringer med bureaukrati, generationskløfter og lukket kultur i foreningerne viser, hvordan frivillighed også er et felt, hvor adgang og deltagelse fordeles ujævnt. Med Jenkins' blik for identitet som en løbende forhandlende proces, bliver det tydeligt hvordan fællesskab ikke blot skabes gennem tilhør, men også gennem grænser. De normer der skaber genkendelse for nogle, kan samtidig få andre til at føle sig forkerte eller fremmede – og det er i dette spændingsfelt, at frivilligheden både kan styrke og svække fællesskabets sammenhængskraft.

Temaet viser, hvordan frivillighed opleves som en måde at gøre noget meningsfuldt for andre, særligt for børn, lokalsamfundet og foreningens fællesskab. Engagementet udspringer både af personlige værdier og interesser, men formes også af sociale normer, lokal nødvendighed, anerkendelse og strukturelle rammer. Mange oplever glæde og identitet gennem deres indsats, men det kan udfordres af overansvar, uigennemskuelige systemer og begrænset tid.

Tema 5 - At finde ro og rytme i det nye

Dette tema drejer blikket mod hverdagen som scene for trivsel og forankring. Informanternes fortællinger viser, at det frivillige engagement ikke blot giver mening socialt, men også strukturelt. Det skaber rytmer, gentagelser og stabilitet i en ellers foranderlig tilflytter tilværelse. Samtidig rummer engagementet en række ambivalenser, spændet mellem lyst og udmattelse, frihed og forpligtelse – der præger både livsbalancen og følelsen af at høre til. Frivilligheden bliver således et omdrejningspunkt for, hvordan man finder ro, rytme og retning i det nye sted.

Livsstil og prioriteringer

Hos flere informanter fremstår frivillighed ikke blot som en aktivitet man går til, men som en måde at leve og tænke på – noget der er vævet ind i hverdagen og identiteten. Det kan skabe både mening og rytme, og for nogle bliver så indgroet en del af deres liv, at fraværet mærkes

tydeligt. Clara fortæller, at hun i en kort periode ikke var frivilligt aktiv: “*Der manglede jeg nok lidt, der var nok lidt en tomhed i forhold til det frivillige.*” (b4:23). Frivillighed fylder en del i hendes selvforståelse, og hun savner den dimension, hvor man gør noget for andre. Det omvendte ses hos Lene, som fortæller, at hun ikke var særlig aktiv som frivillig før hun flyttede til landsbyen – men herefter blev det en naturlig del af hendes liv, og noget hun fortsætter med. For hende bliver frivillighed en livsstilsændring, der udspringer af at være tilflytter til en landsby (b8:8).

Flere informanter fortæller også, at engagementet tager form efter deres interesser og livssituation. Ella siger, at hun nu ikke længere er med for at møde mennesker, men fordi hun interesserer sig for det, hun bidrager til: “*det har ændret sig. Nu er det mere den specifikke aktivitet [...] man gerne vil gøre noget for*” (b7:19). Engagementet fremstår altså ikke statisk, det forandrer sig med livets rytme og behov. Asta trådte f.eks ud af sit frivillige fodbold engagement, fordi skolestarten krævede hendes fulde opmærksomhed, og ikke fordi motivationen manglede (b7: 8–9). Det frivillige bliver her et prioriteringsfelt, hvor personlige og kollektive hensyn løbende afvejes. Det bliver en ramme, som giver fællesskaber form, og som tilbyder en stabil gentagelse, man kan læne sig ind i. Jonas beskriver pileflet foreningen som den bedste forening han nogensinde har været med i (b5:7), og han fremhæver både glæden og følelsen af at høre til, selvom han demografisk adskiller sig fra de andre i gruppen. Det centrale er ikke forskellene, men rytmen og det, man mødes om. Jonas forklarer: “*der er noget i midten på en eller anden måde*” (b5:8). Det at have noget konkret at være fælles om – et håndværk, en aktivitet – gør samværet mindre sårbart og mere tilgængeligt. Det er ikke nødvendigt at være ens eller tale om alt, når man har noget at gøre sammen. Clara peger på noget lignende, når hun siger, at frivilligheden giver noget fælles at snakke med andre mødre om (b4:29). Det holder hendes relationer levende og fastholder hendes netværk. Frivillighed bliver dermed en social rytmegiver, som noget der gentager sig, samler folk og giver indhold i mødet med andre. Udsagnene viser, at frivillighed for informanterne er blevet en integreret del af tilværelsen, og en måde at være i verden på, som formes af egne interesser og værdier. Men netop fordi det føles naturligt og vigtigt, kan det også være svært at give slip på eller skrue ned for.

Antonovskys begreb om sense of coherence hjælper med at forstå, hvorfor frivillighed føles så stabiliserende. Når informanterne fortæller, at deres engagement hænger tæt sammen med deres interesser og hverdagens rytmer, er det ikke tilfældigt. Frivillighed fungerer som en

praksis, der skaber sammenhæng mellem det personlige og det sociale. Det giver hverdagen struktur (begribelighed), det er håndterbart, fordi det tilpasses livssituationen, og det opleves som dybt meningsfuldt. Når Jonas beskriver sin pilefletforening som det bedste fællesskab, han har været en del af (b5:7), handler det ikke kun om aktivitetens indhold, men om den stabile rytme og de klare sociale rammer, den tilbyder. Der er faste møder, kendte ansigter og en genkendelig struktur, som giver begribelighed, fordi verden opleves som forståelig og forudsigelig. Samtidig understøttes håndterbarheden, fordi det frivillige engagement ikke er forbundet med krav og uoverskuelighed, men netop passer ind i hans livs interesser og ressourcer. Meningsfuldheden træder frem med oplevelsen af, at det man gør, er værd at investere sig i, fordi ens personlige engagement skaber forbindelser og fælles retning. Desuden bevidner Jens' fortælling om et rum hvor alle kan være med, hvor Oldenburgs tredje sted fremkommer. Dette at have "noget i midten" er netop kernen i Oldenburgs teori, at det er aktiviteten, håndværket, gentagelsen – som skaber social tilgængelighed og fællesskab på tværs af forskelle. Her giver samværet i sig selv energi og rytme, og det bliver et frirum for deltagerne. Fordi engagementet er knyttet til en konkret og gentagende aktivitet, bliver det mindre sårbart, da det ikke handler om hvem man er, men at man er til stede og gør noget sammen. Det skaber et uformelt fællesskab, der giver hverdagen struktur uden at kræve dybe relationer. Jonas nævner dog at samtalen ikke nødvendigvis er prioriteten, hvilket er modstridende med Oldenburg fokus på samtalen som den primære indikator på et velfungerende tredje sted.

Belastning og udbrændthed

Der er en gennemgående ambivalens i informanternes fortællinger om deres frivillige engagement, hvor de i høj grad brænder for det, og derfor kan brænde ud. For mange er det netop engagementets betydning, der gør det svært at sige fra, og at det frivillige er vævet ind i ens hverdag, som gør det både meningsfuldt og sårbart. Ella sætter ord på denne dobbelthed, i hendes engagement i lokalrådet: *"Man blev aldrig færdig, og der var altid noget mere man kunne gøre. Det kunne jeg jo godt få en lille smule dårlig samvittighed over (...) Og det er jo nok også derfor at man nogle gange kan risikere at brænde ud i det der frivillige"* (b3:12). Det er således ikke fordi engagementet mangler mening, men fordi det med tiden skaber et forventningspres, der trækker det væk fra det frivillige og over i en pligt. Hun beskriver sin lokalrådsrolle, der i stigende grad blev oplevet som en pligt: *"der lå faktisk en forventning om, at vi sad og læste lokalplaner igennem og forholdte os til dem"* (b3:19). Hvad der starter i lyst til engagement, ender i ansvar og overarbejde. Det er gennemgående for informanterne,

og Clara kalder sig selv: *“en type der ikke får sagt nej”* (b4:10), og Jonas siger det ligeud: *“jeg er elendig til at sige nej”* (b5:19). Der opstår en slags intern forpligtelse, hvor det at melde fra opleves som et svigt, ikke bare af fællesskabet, men af sig selv. Netop fordi frivilligheden fylder og føles så rigtigt, bliver det også besværligt at holde det adskilt fra resten af hverdagen, og ansvar og engagement glider sammen. Selvom man forsøger at balancere, ender det ofte med, at det frivillige arbejde tipper hverdagen, og man føler sig konstant bagefter og oplever, at den ønskede ro og rytme bliver forstyrret i forsøget på at få det hele til at hænge sammen.

Set med Antonovskys begrebsapparat kan man forstå den ambivalens, informanterne beskriver, som et udtryk for en forstyrret sense of coherence. Frivilligheden bidrager i udgangspunktet med netop det, SOC bygger på: struktur, kontrol og mening i hverdagen. Men i fortællingerne bliver det tydeligt, hvordan den samme meningsfuldhed der motiverer engagementet, også kan trække det ud af balance. Hos Ella forskydes begribeligheden, da hun oplever, at rollen i lokalrådet går fra at være lystbetonet til at indebære uforudsete krav og ansvar – som forventningen om at læse lokalplaner og forholde sig til dem. Det bliver uklart, hvornår det frivillige arbejde egentlig stopper. Det samme sker når opgaverne vokser i omfang, som hos Asta, der beskriver at bruge 15 timer ugentligt på skoleprojektet i over et år (b7:15). Det slår revner ved den oplevede håndterbarhed, altså følelsen af at have ressourcer nok til opgaven. Men det er netop meningsfuldheden, som forhindrer mange i at sige nej, hvilket stemmer med Antonovskys teori. Jonas og Clara beskriver, hvordan det kan være svært at sætte grænser, netop fordi engagementet føles vigtigt for både andre og en selv. Dermed skaber meningsfuldheden et paradoks, hvor den ikke bliver en kilde til overskud, men til overansvar. Frivilligheden kommer i disse tilfælde til at forstyrre snarere end understøtte den hverdagsrytme, den i udgangspunktet skulle bidrage til. Informanterne finder det stadigvæk vigtigt at engagere sig, på trods af disse konsekvenser. Det frivillige engagement rummer her også et følelsesmæssigt spændingsfelt, hvor man er hele tiden til stede og hele tiden deltagende og netop derfor også udmattet. Ambivalensen er et tegn på, at det der giver mening, også kan være krævende.

Praktiske og strukturelle barrierer for deres hverdag

Engagementet i det frivillige liv er ikke alene et spørgsmål om vilje og lyst. Det formes og udfordres af konkrete strukturer, og flere informanter peger på, hvordan bureaukrati, administration og mødekultur kan udhule den energi, der i udgangspunktet er rettet mod

fællesskabet. Clara beskriver ganske direkte: *“man bliver virkelig kvalt i alt det der bureaukrati”* og *“Der er ikke noget at sige til, at folk kører sur i det”* (b4:32-33). Her bliver det ikke bare en byrde, men en direkte trussel mod lysten til at engagere sig. Rene bakker op, hvor det for ham handler om tilskudsansøgninger, dokumentation og økonomi, som kræver tid og systemforståelse, og som ikke er gennemsigtigt for folk, der ikke i forvejen er inde i det (b6:16). Frivillighed bliver til papirarbejde, og det dræner de frivilliges energi og lyst. Det samme gælder den måde tiden struktureres på, hvor Jonas sætter ord på sin modstand mod mødekulturen, hvor: *“man sad og brugte tre timer på noget, der kunne have taget en halv time”* (b5:13). For ham er det både ineffektivt og et direkte benspænd for at ville være med. Når engagementet fortaber sig i udenomssnak og lav fremdrift, føles det ikke længere værdifuldt. Når man ser disse udsagn i sammenhæng, tegner der sig et billede af frivillighed som noget der kæmper med sin egen infrastruktur. Det er dermed ikke engagementets indhold, der skaber modstand, men dets rammer. Man vil gerne gøre noget for andre, men det er svært at finde energien, når man skal kæmpe sig gennem økonomi, møder og logistik for at nå frem til det meningsfulde.

De strukturelle barrierer informanterne oplever, kan fortolkes som en belastning på deres oplevelse af håndterbarhed, i Antonovskys forstand. Når opgaverne vokser, og systemerne opleves som uoverskuelige og ufleksible, svækkes fornemmelsen af at have ressourcerne til at deltage aktivt. Det frivillige engagement risikerer dermed at miste sin karakter af at være meningsfuldt og overskueligt, og bliver i stedet en kilde til udmattelse. Samtidig har de organisatoriske strukturer konsekvenser for det lokale netværk. Her bliver Granovetters teori om svage bånd relevant. Hvis deltagelsen hæmmes af uigennemskuelige regler og ineffektive mødekulturer, kan det afholde nye og perifere medlemmer fra at engagere sig. Det er netop disse "svage" forbindelser, som normalt gør netværket åbent og levende – og når de falder fra, bliver fællesskabet smallere og mere sårbart.

Frivillighedens følelsesmæssige resonans

Nogle dage kommer man bare hjem med lys i kroppen. Det er sådan Clara beskriver følelsen, når det frivillige arbejde virkelig spiller: *“Jeg bliver bare glad helt ned i maven over, at jeg kan være med til at bidrage til det. Så jeg tror egentlig meget, at det følelsesmæssige er, at kroppen er lys, hvis man kan sætte en farve på det”* (b4: 23). Det er et udsagn, der sanseligt og kropsligt beskriver hendes erfaring af, hvilke positive indvirkninger frivillighed kan gøre ved mennesker. Flere informanter beskriver lignende tilstande, hvor det ikke blot er tanken

om at have hjulpet eller gjort en forskel, men selve oplevelsen, stemningen, rytmen og det sociale flow, der skaber glæde. Jonas kalder sin pileflet forening den bedste forening, han nogensinde har været med i (b5:7), og det er netop ikke en stor organisation, men et konkret og lokalt fællesskab, der føles meningsfuldt for ham. Det er der hvor man bare hjælper lidt til og bagefter spiser sammen, ikke fordi man skal, men fordi det giver en god fornemmelse. Samtidig viser udsagnene, at det frivillige engagement ikke blot er en handling rettet udad, det er en tilstand man træder ind i. Clara bliver snakkende og let til mode, når hun har haft en god træning: *“Det er meget tydeligt at aflæse på mig, at hvis det har været fedt, så knævrer jeg bare fra en ende af, og fortæller om hvad der er sket”* (b4:22), og Rene nyder det uformelle møde med folk i lokalmiljøet, når han giver en hånd med (b6:20). Det frivillige engagement virker her som en slags stemningsgiver i hverdagen, der regulerer humør og rytme og netop derfor kan det være så værdifuldt. Disse erfaringer peger på, at det ikke kun er de store opgaver eller den sociale anerkendelse, der skaber værdi, men også en følelsesmæssig resonans i det små.

Selvom det frivillige engagement i mange tilfælde fremstår som en kilde til glæde og energi, viser informanternes udsagn også, hvordan det kan glide over i en belastning, der sætter sig i kroppen og humøret. Det er ikke blot mængden af opgaver som tidligere nævnt, men den følelsesmæssige spænding i det frivillige arbejde, der slår igennem i hverdagslivet – og det bliver især tydeligt, når engagementet mister sin lethed. Asta beskriver, hvordan en enkelt træls bemærkning kan ændre hele stemningen under en træning, og hvordan det at være fortravlet i længere perioder, skaber følelsen af konstant at være bagud - ikke bare i det frivillige, men også i hjemmet og parforholdet (b7:20). Når balancen forskydes, forskydes humøret med. Jonas sætter tydeligt ord på en ambivalens der går igen hos flere, hvor engagementet har ført til lokal synlighed og fællesskab, men opleves samtidig som udmattende: *“Jeg kan virkelig mærke, der er nogle ting der dræner mig i det. Og så er det jo også derfor man ikke fortsætter i dem”* (b5:15). Der er med andre ord en forskel på, hvad man får ud af det, og hvad det koster. Fælles for citaterne er, at det følelsesmæssige ikke er sekundært, men selve måden engagementet opleves på. Når overskuddet forsvinder, og stemningen vender, undermineres det frivilliges bærende værdi i hverdagen. Det, der skulle give energi, kan i stedet blive en kilde til træthed, og det er præcis her engagementet begynder at vakle. Det påvirker således ens trivsel i hverdagen, men informanterne anser stadigvæk deres frivillige engagement som værd at deltage i, på trods af dets til tider drænende natur.

De emotionelle reaktioner, som informanterne knytter til deres frivillige engagement – både de opløftende og de belastende – kan med fordel forstås gennem Antonovskys begreb om sense of coherence (SOC). Når frivilligt arbejde får humøret til at stige, giver energi og skaber en oplevelse af lethed og mening, så styrkes meningsfuldhed og begribelighed. Det gælder f.eks. Claras beskrivelser af følelsen af at: “*blive glad helt ned i maven*” (b4:23), hvor engagementet fungerer som en stabiliserende kraft i hverdagen – noget man kan forholde sig til og føle sig styrket af. Men samme mekanisme kan vendes. Når arbejdet bliver for tungt, når konflikter opstår, eller stemningen bliver “træls” som Asta udtrykker det (b7:20), opstår der emotionel dissonans, der netop trækker i den modsatte retning. Man begynder at tvivle på, hvorfor man bruger så meget tid, og man føler ikke længere det er værd at investere i, og man har ikke længere ressourcerne til at balancere det hele. Hverdagen opleves som mindre sammenhængende. På den måde bliver følelserne en indikator for, om det frivillige arbejde støtter eller udfordrer informanternes oplevelse af mening og balance i tilværelsen.

Temaet viser, hvordan frivillighed kan væve sig ind i hverdagslivet som både struktur, stemning og identitet. Det kan skabe glæde, rytme og mening – men også dræne en, og have en belastning når balancen tipper. Engagementet er tæt forbundet med livsfase, familieliv og praktiske vilkår, og det kræver konstant prioritering. Frivilligheden opleves ikke som et frit tilvalg, men som noget man lever med og løbende forhandler med. Den rummer en grundlæggende ambivalens mellem interesse og pligt, engagement og udmattelse, og som præger informanternes deltagelse og udfordringer i hverdagen.

Konklusion og diskussion

Konklusion

Formålet med dette speciale har været at undersøge og besvare følgende problemformulering: *Hvordan opleves frivilligt arbejde af nytilflyttere i et lokalområde i forhold til deres trivsel og integration – og hvordan adskiller deres oplevelser sig?*

Med udgangspunkt i en fænomenologisk tilgang er der gennemført kvalitative, løst strukturerede interviews med seks nytilflyttede personer, der alle har engageret sig som frivillige i mindre lokalsamfund. Ambitionen har været at undersøge den oplevede betydning af frivillighed, som den fremstår i informanternes egne fortællinger og erfaringer, og

herigennem opnå en dybere forståelse af, hvordan frivillighed kan fungere som både bro og barriere i en social etableringsproces for tilflyttere. Analysen viser overordnet, at frivillighed spiller en væsentlig rolle i informanternes forsøg på at finde fodfæste i deres nye lokalsamfund. Frivilligheden fungerer som en adgang til sociale fællesskaber og som en konkret mulighed for at bidrage til noget større, men opleves samtidig som ambivalent og krævende. Analysens fem temaer nuancerer denne kompleksitet:

Det første tema viser, at frivillighed for de fleste informanter fungerer som en indgang til nye sociale fællesskaber. Gennem det frivillige engagement møder de lokale beboere, får indblik i byens sociale strukturer og opnår en vis grad af synlighed og anerkendelse. Dog er adgangen ikke ens for alle – for nogle informanter kræver det vedholdenhed og en aktiv opsøgen, før de føler sig inkluderet. Det at være ny og samtidig ville være frivillig indebærer derfor både muligheder og usikkerhed. I det andet tema afdækkes, hvordan informanterne oplever deres sociale placering i det lokale fællesskab. Flere beskriver oplevelsen af at have fået en plads i byen, men også hvordan denne placering ofte forbliver perifer. Der eksisterer lokale kernegrupper med historik, usynlige normer og sociale koder, som kan være svære at afkode udefra. Informanterne oplever i nogen grad at blive genkendt og anerkendt for deres bidrag, men også at deres rolle er midlertidig eller udskiftelig, hvilket skaber en følelse af både deltagelse og afstand. Det tredje tema fokuserer på oplevelsen af at føle sig hjemme som ny i byen. Her viser analysen, at følelsen af hjemlighed ikke opstår automatisk, men gradvist formes gennem deltagelse, genkendelse og gensidighed. Flere beskriver en ambivalens i deres tilhørsforhold – de føler sig på vej til at høre til, men også som nogle, der aldrig helt bliver “en af dem”. Frivilligheden bidrager til følelsen af at føle sig inkluderet og integreret, men fjerner ikke altid oplevelsen af at stå udenfor et fasttømret lokalt fællesskab. Det fjerde tema fremhæver, hvordan frivillighed opleves som en måde at skabe mening i tilværelsen. Informanterne beskriver, hvordan deres engagement giver dem en følelse af at gøre en forskel, både for andre og for dem selv. De oplever anerkendelse, formål og ansvar, men samtidig kan dette ansvar vokse og blive en byrde. Flere beskriver en indre forpligtelse, hvor det bliver svært at sige nej eller trække sig, netop fordi engagementet også er knyttet til deres identitet og sociale værdi. Det femte og sidste tema viser, hvordan frivilligheden bidrager til at skabe struktur og rytme i informanternes hverdag. Den frivillige praksis giver stabilitet og oplevet trivsel i en ny livssituation, og skaber en følelse af at være forbundet med noget lokalt. Samtidig vidner fortællingerne om, at denne integration er skrøbelig og afhænger af balancen mellem forventninger, egne behov og lokal kultur. Denne ambivalens er rammende

for informanternes fortællinger. Frivillighed er ikke en garanti for trivsel, men kan være en væsentlig faktor i at skabe hverdagslige holdepunkter og en følelse af kontrol i en overgangsfase.

Sammenfattende peger specialet på, at frivillighed for nytilflyttere i mindre lokalsamfund både muliggør og udfordrer integration og trivsel. Det frivillige engagement skaber adgang til fællesskaber, men informanterne erfarer ligeledes grænser, ansvar og ambivalens. Der er ikke én måde at være frivillig på som nytilflytter, og deres oplevelser varierer, men fælles er, at frivilligheden bliver et afgørende led i deres sociale etablering og i deres bestræbelser på at finde sig tilrette i det nye. Frivillighed må derfor forstås som en kompleks, ambivalent og kontekstuel betinget praksis, der både åbner og lukker døre i det nye lokale liv.

Diskussion:

Resultaterne i dette speciale peger samlet på, at frivillighed for nytilflyttere både kan fungere som adgang og barriere i deres etablering i lokalsamfundet. Frivilligt engagement beskrives som en vej til netværk, lokal forståelse og meningsfuld deltagelse, men samtidig også som krævende og uigennemskuelig. Dette dobbelte blik på frivillighed som både mulighed og udfordring udgør specialets hovedpointe.

Analysen bekræfter tidligere forskning, der viser sammenhæng mellem frivillighed og øget trivsel (Santini et al., 2018; Meier & Stutzer, 2008), men nuancerer dette billede ved at vise, hvordan adgang til frivillige fællesskaber ikke er givet. For nytilflyttere er det sociale match med fællesskabet afgørende, og skrøbeligt. Dette bekræfter pointer fra Match-projektet (Grubb et al. 2022), med at finde det rigtige match, og dette projekt uddyber den undersøgelse ved at vise hvordan kulturelle koder, lokale relationer og usynlige normer spiller en central rolle i oplevelsen af at høre til som ny. For nytilflyttere er det netop dette match, der er særligt skrøbeligt, fordi de ofte ikke kender de lokale koder, aktører eller muligheder på forhånd.

Specialet udvider dermed eksisterende forskning ved at undersøge, hvordan frivillighed opleves ”udefra” af dem, der endnu ikke er etablerede i fællesskabet. I forlængelse af Johansen & Thuesen (2011) viser dette projekt, at tilknytning ikke opstår automatisk, men kræver adgang og anerkendelse. Hvor de fokuserer bredt på tilflytteres oplevelser i landdistrikter, går dette speciale i dybden med én særlig arena, det frivillige fællesskab. Frivillighed bliver her ikke blot en aktivitet, men en social mekanisme, hvor tilhør, identitet

og mening forhandles. Det centrale bidrag er at belyse frivillighedens ambivalens, at den både kan skabe tilknytning og samtidig fastholde tilflytteren i en perifer position. Denne dobbelte kompleksitet er relativt underbelyst i litteraturen, hvor fokus oftest ligger på dem, der allerede deltager. Specialet giver også et indblik i hvordan mindre lokalområder tager imod nye tilflyttere, både i hverdags og frivillige situationer, og bidrager med et blik på både frivillighed og tilflytning i disse områder.

Set i lyset af dette placerer specialet sig i krydsfeltet mellem forskning i frivillighedens effekter og forskning i tilflytning og social integration. Det bidrager med et oplevelsesnært indblik i, hvordan frivillighed fungerer som social mekanisme for mennesker i overgang – og rejser samtidig kritiske spørgsmål til den ofte entydigt positive forståelse af frivillige fællesskaber. Dermed inviterer det til, at vi gentænker frivillighedens rolle i civilsamfundet, ikke blot som en neutral vej til integration, men som en flydende social struktur med både muligheder og barrierer.

Metodisk refleksion

Konklusionerne bygger på en kvalitativ, fænomenologisk tilgang, hvor seks interviews danner grundlag for analysen. Det betyder, at specialet giver adgang til informanternes egne refleksioner og betydninger, men samtidig er begrænset til det, der kan og vil siges. De erfaringer der analyseres, er formet gennem sproglig eftertænkning, hvilket åbner for forståelse af oplevelser, men ikke for direkte observation af sociale processer. Det er informantens genfortælling, og ikke deres konkrete oplevelse. I nogle tilfælde er det uklart, om de gengiver, hvordan de faktisk havde det, eller nærmere et billede af, hvordan man ”bør” have det som frivillig og tilflytter i et lokalsamfund. Her er fænomenologiens ideal om åbenhed over for deltagerperspektivet både en styrke og en udfordring. En hermeneutisk tilgang ville muligvis stille skarpere på selvmodsigelser eller diskurser i det sagte. I dette speciale har jeg valgt at lade modsatrettede udsagn stå side om side, netop som udtryk for den ambivalens og kompleksitet, der præger informanternes erfaringer.

Et alternativ til interviewet kunne have været etnografisk observation, som kunne have vist, hvordan frivillighed faktisk praktiseres i hverdagen, hvordan lokale hierarkier udspiller sig, eller hvordan velkomst og udelukkelse konkret foregår. Det ville dog have givet mindre indsigt i informanternes egne fortolkninger, så undersøgelsen blev mere styret af forskerens blik og tilstedeværelse end af deltagernes egne begrebsliggørelser. Valget af metode og videnskabsteori er derfor med til at definere, hvad dette speciale siger noget om. Det viser,

hvordan frivillighed opleves af nytilflyttere i overgang, men ikke hvordan det konkret udspiller sig i praksis. De valgte metodiske greb har gjort det muligt at afdække de meningsbærende oplevelser og ambivalenser, der kendetegner informanternes livsverden – men det er vigtigt at forstå konklusionerne som kontekstafhængige. De svarer på problemformuleringen set gennem denne bestemte forståelsesramme.

Perspektivering

Specialets resultater peger på en række implikationer for både praksis og forskning. For det første kalder de på, at man i praksis anlægger et mere nuanceret blik på frivillighedens rolle i lokale fællesskaber. Frivillighed er ikke per automatik en vej til trivsel og integration, men afhænger af hvordan man inviteres ind, hvad man bliver en del af, og hvilke normer og forventninger der møder én som ny. Det kan også være forbundet med barrierer, ansvarspress og ambivalente følelser af tilhør. Kommuner, frivilligcentre og foreninger kan derfor overveje, hvordan de skaber gennemsigtighed i adgang og aktiviteter, og hvordan de støtter tilflyttere i at finde deres vej ind. Det handler ikke kun om at rekruttere, men om at gøre deltagelse meningsfuld og mulig for dem, der står udenfor fra begyndelsen.

For forskningen tilbyder specialet et oplevelsesnært bidrag til forståelsen af frivillighedens funktion i nytilflytters liv. Det placerer sig i krydsfeltet mellem litteratur om frivillighed, tilflytning, lokal integration og trivsel, og peger på, at frivillighed ikke udelukkende skal forstås som en positiv mekanisme, men som en social praksis, der kan virke inkluderende og ekskluderende på samme tid. Det er netop denne ambivalens, der fremhæves som et centralt bidrag. Der kan således argumenteres for behov for flere studier af de uformelle mekanismer, der regulerer adgang og deltagelse, og af dem som ikke deltager. Der er også potentiale i at se nærmere på det mere uformelle naboskab og dets rolle i lokal trivsel, og hvordan forskellige aktører kan bygge bro mellem nytilflyttere og eksisterende fællesskaber. Samlet viser specialet, at frivillighed er en potentiel vej til lokal forankring og mening, men at denne vej er præget af kompleksitet. Det er netop ved at forstå og anerkende denne kompleksitet, at man kan arbejde for mere inkluderende fællesskaber i det danske civilsamfund.

Litteraturliste

Antonovsky, A. (1993). *The structure and properties of the sense of coherence scale*. Social Science & Medicine, 36(6), 725–733. [https://doi.org/10.1016/0277-9536\(93\)90033-Z](https://doi.org/10.1016/0277-9536(93)90033-Z)

Birkler, J. (2005). *Videnskabsteori: En grundbog* (1. udg.). Munksgaard. (Kap. 1 og 4).

Brinkmann, S., & Tanggaard, L. (2022). *Kvalitative metoder: En grundbog* (4. udg.). Hans Reitzels Forlag.

Bryman, A. (2016). *Social research methods* (5th ed.). Oxford University Press. (kap 18).

Danmarks Idrætsforbund. (2022). *Frivillighedsundersøgelse 2022*. København: DIF. Hentet fra <https://www.dif.dk/media/5o5mebf0/rapport-frivillighedsundersogelse-2022.pdf>

Danmarks Statistik. (ingen dato.). *Flytninger i Danmark*. Hentet 25. april 2025 fra <https://www.dst.dk/da/Statistik/emner/borgere/flytninger/flytninger-i-danmark>

Eriksson, M. (2022). *The Sense of Coherence: The Concept and Its Relationship to Health*. I M. B. Mittelmark et al. (Red.), *The Handbook of Salutogenesis* (2. udg., kap. 9). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-79515-3_9

Espersen, H. H.; Fridberg, T.; & Andrade, S. B. (2025). *Frivillighedsundersøgelsen 2024 – En repræsentativ befolkningsundersøgelse af udviklingen i danskernes frivillige arbejde*. København: VIVE. <https://www.vive.dk/da/udgivelser/frivillighedsundersogelsen-2024-yze6250x/>

Frovin, S. & Andreassen, M. G (2018): *Engagement behøver plads - Inspiration til mindre foreninger, der vil engagere unge*. Center for frivilligt socialt arbejde.

Fuglsang, L.; Olsen, P. B.; & Rasborg, K. (2013). *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne: På tværs af fagkulturer og paradigmer* (3. udg., kap. 8). Samfundslitteratur.

Granovetter, M. S. (1973). The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360–1380. <https://doi.org/10.1086/225469>

Grubb, A.; Holstein, E. L.; Qvist, H.-P. Y.; & Henriksen, L. S. (2022). *Match: Rekruttering og fastholdelse af frivillige i civilsamfundsorganisationer*. Aalborg Universitetsforlag.

Grønning, E. S., Mikkelsen, L. L. & Boll, F. C. (2023). *Frivilligundersøgelsen 2022: Tendenser og perspektiver i den frivillige sektor*. Ingerfair. Tilgængelig på: https://ingefair.dk/wp-content/uploads/2023/05/Frivilligundersogelsen-2022_Ingefair.pdf

Svendsen, G. L. H. (2013). *Mellem følelser og fornuft: Til- og fraflyttere i Lemvig Kommune, med fokus på de unge fraflyttere*. Syddansk Universitet. Institut for Forskning og Udvikling i Landdistrikter. CLF Rapport Bind 20 https://www.sdu.dk/-/media/files/om_sdu/institutter/iful/udgivelser/clf_report_20_lemvig.pdf

Jenkins, R. (2008). *Social identity*. 3rd Edition, Routledge, New York. (Kap 1,2).

Johansen, P. H., & Thuesen, A. A. (2011). *Det, der betyder noget for livet på landet ... - en undersøgelse af positiv landdistriksudvikling i form af befolkningsfremgang i et landsogn i hver af de fem regioners yderområder*. Syddansk Universitet. Institut for Forskning og Udvikling i Landdistrikter.

Juul, S.; Pedersen, K. B. (2012). *Samfundsvidenskabernes videnskabsteori: En indføring*. Hans Reitzels Forlag. (Kap 3 – Juul, S).

Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Interview: Det kvalitative forskningsinterview* (3. udg.). Hans Reitzels Forlag.

Meier, S., & Stutzer, A. (2004). *Is volunteering rewarding in itself? Evidence from a natural experiment*. University of Zurich. Working Paper No. 2004-12. Tilgængelig på: <https://www.researchgate.net/publication/4846686>

Oldenburg, R. (1989). *The great good place: Cafes, coffee shops, bookstores, bars, hair salons, and other hangouts at the heart of a community*. New York: Paragon House. (Kap 1,2).

Santini, Z. I., Meilstrup, C., Hinrichsen, C., Nielsen, L., Koyanagi, A., Krokstad, S., Keyes, C. L. M., & Koushede, V. (2019). *Formal volunteer activity and psychological flourishing in Scandinavia: Findings from two cross-sectional rounds of the European Social Survey*. Social Currents, 6(3), 255–269. <https://doi.org/10.1177/2329496518815868>

Spencer, S., Charsley, K. (2021) *Reframing 'integration': acknowledging and addressing five core critiques*. CMS 9, 18 (2021). <https://doi.org/10.1186/s40878-021-00226-4>

Sørensen, M. L., Jørgensen, H. E. D., Perregaard, N., & Hjære, M. (2021). *Frivilligrapport 2019-2021: Det frivillige sociale engagement i Danmark*. Center for Frivilligt Socialt Arbejde. <https://frivillighed.dk>

Timmermans, S., & Tavory, I. (2012). *Abductive analysis: Theorizing qualitative research*. Sociological Theory, 30(3), 167–186. <https://doi.org/10.1177/0735275112457914>